

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

VERONIKA ŘEHÁKOVÁ

ŽIVOTNÍ STYL VYBRANÉ SKUPINY ČESKÉ MLÁDEŽE

Vedoucí práce: PhDr. Jiří Kučírek, Ph.D.

PRAHA 2009

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literatury.

V Praze dne 14.4. 2009

Abstract: Práce pojednává v obecném pojetí o životním stylu a faktorech, které jej ovládnou. Také se věnuje charakteristice mládeže, popisuje vymezení pojmu mládež a oblasti, které jsou pro přejímání hodnot a hodnotovou

Poděkování

práci sledovat. Také vymezuje pojem volný čas a hodnoty, ze kterých je možné toto vyvozování vést. Završeno je vyhodnocením výsledků mezi-výzkumné skupinou dospívajících z domova mládeže a

Děkuji PhDr. Jiřímu Kučírkovi, Ph.D., za odborné vedení bakalářské práce.

Keywords: životní styl, mládež, volný čas, hodnotový systém, volný čas

Annotation: In general the work discusses about lifestyle and elements, which form the lifestyle. Then it discusses about characterization of young people, describes the definition of the teenagers and the fields, which are most important in taking over the values and for the orientation of teenagers. It defines free time and views, from which it is possible to notice this phenomena. In the end is the evaluation of the research between chosen groups from two boarding houses.

Keywords: lifestyle, teenagers, social maturation, system of the values, free time

Anotace: Práce pojednává v obecném pojetí o životním stylu a faktorech, které jej utvářejí. Dále se věnuje charakteristice mládeže, popisuje vymezení pojmu mládež a oblastem, které jsou pro přejímání hodnot a hodnotovou orientaci mládeže ústřední. Také vymezuje pojem volný čas a pohledy, ze kterých je možné toto vymezení vnímat. Zakończena je vyhodnocením výzkumu mezi vybranou skupinou dospívajících z domova mládeže a internátu.

Klíčová slova: životní styl, mládež, sociální zrání, hodnotový systém, volný čas

Annotation: In general the work discusses about lifestyle and elements, which form the lifestyle. Then it discusses about characterization of young people, describes the definition of the teen-agers and the fields, which are most important in taking-over the values and for the orientation of teen-agers. It defines free time and views, from which it is possible to notice this definition. In the end is the evaluation of the research between chosen groups from two boarding houses.

Keywords : lifestyle, teen-agers, social maturation, system of the values, free time

Souhlasím s půjčováním bakalářské práce v rámci knihovnických služeb.

Obsah:

1. Úvod	6
2. Co je životní styl	8
2.1 Životní styl jedince	9
2.2 Faktory utvářející životní styl	10
2.3 Výchova ke zdravému životnímu stylu	12
3. Charakteristika mládeže	14
3.1 Sociální zrání	16
3.2 Úloha rodiny	17
3.3 Úloha vychovatele	18
4. Volný čas	19
4.1 Volnočasové činnosti mládeže	20
4.2 Hodnotový systém	22
4.3 Hodnotová orientace	24
5. Výzkumné šetření	26
5.1 Cíle výzkumného šetření	26
5.2 Výzkumný soubor	26
5.3 Hypotézy	27
5.4 Výzkumná metoda a organizace šetření	27
5.5 Vyhodnocení hypotéz a výzkumného šetření	28
5.6 Diskuze	36
6. Závěr	38
7. Poznámkový aparát	39
8. Použitá a prostudovaná literatura	40
9. Přílohy	41
9.1 Dotazník	42
9.2 Tabulky a grafy	44

1. Úvod

Cílem této práce je obecný popis a vysvětlení pojmu životní styl, volný čas a zmapování životního stylu vybrané mládeže na Mostecku v domově mládeže a internátu. Domov mládeže a internát jsou specifickým prostředím, které ovlivňuje v mnoha směrech dospívajícího člověka. Po ukončení základní školy, když jedinec nastoupí na školu střední a k tomu je tato škola vzdálena jeho bydlišti natolik, že využije nabízené ubytování, dochází v jeho životě k několika velkým změnám, které se odrazí na jeho životním stylu, kterému se musí přizpůsobit. S ubytováním na domově mládeže či internátu přichází dlouhodobější odloučení od rodiny, především od rodičů, kteří až doposud dohlíželi na volný čas a kontrolovali jej. S nástupem na domov mládeže je nutné přizpůsobit se pravidlům, které až doposud nebylo nutné respektovat a dodržovat. Další nutný fakt je sdílení pokoje na ubytovacím zařízení s jinými cizími ubytovanými, s čímž přichází výrazná ztráta soukromí. Tato ztráta ubytovaného neopustí ani ve společných sprchách, umývárkách či v jídelně.

Dospívající se musí s těmito změnami vyrovnat, chce-li na škole či ubytovacím zařízení setrvat. Psychické či fyzické změny mu s touto změnou také nepomáhají, naopak mnohdy celou situaci ztěžují. Tyto změny jsou důvodem k nejistotě, která pramení nejen z těchto změn, ale i z prostředí, které dosud jedince obklopovalo, a také z nového prostředí, do kterého teprve jedinec přichází. Životní styl dospívajících se právě v tomto období výrazně formuje, přichází samostatnost v rozhodování, bez neustálé přítomnosti rodičů. V životě dospívajícího do jeho života vstupuje celá řada jiných faktorů, které doposud nebyly v přímém kontaktu s jedincem a tím pádem ovlivňuje jeho život mnohem více věcí a lidí. Na tyto faktory bych ráda upozornila v první části mé práce.

V první části své práce se proto zabývám životním stylem v obecnějším měřítku, zejména jeho podrobnějším rozdělením a hledisky, ze kterých lze tento široký pojem vnímat. Životní styl jedince je úzce propojen se životním stylem společnosti, ve které daný člověk žije a proto je nutné na tento fakt brát zřetel. Dále se věnuji faktorům, které životní styl, v obecné rovině a

v rovině v souvislosti s mládeží, formují a ovlivňují. Tyto faktory mají důležitou váhu zejména v období dospívání. Neopomněla jsem na často, v souvislosti se životním stylem, zmiňovanou výchovu ke zdravému životnímu stylu. Tato výchova je zakomponována i v rámcově vzdělávacím programu škol a proto jsem jí věnovala jednu kapitolu. Často se hovoří pouze o zdravém životním stylu a opomíjí se význam slova životní styl jako takový, proto se ve své práci snažím tento pojem více zobecnit a tím získat obecnější představu o náplni mé práce. Další pojem, který má výrazný vliv na životní styl mladého člověka je volný čas a hodnotový systém. Oba pojmy jsou opět velice široké a jejich specifikace není vždy úplně jednoznačná v odborných publikacích, přesto jejich vliv na dospívající je značný. Jednotlivé souvislosti jsou zdůrazněny v daných kapitolách. Tématem, kterému jsem se v rámci své práce věnovala, je i charakteristika mládeže, termínu sociální zrání, které s mládeží souvisí, a jakou roli v tomto období zde hraje rodina a hlavně vychovatel, který je mnohokrát jediným blízkým člověkem dospívajícího na ubytovacích zařízeních a musí proto na všechny okolnosti brát zřetel.

V části, která se zabývá výzkumným šetřením, jsou uvedeny výsledky získané z tohoto šetření, které se vztahují k problematice životního stylu vybrané skupiny české mládeže. Důležité ve výzkumném šetření byly i stanovené hypotézy, které jsou více v dané kapitole popsány.

Problematice mládeže a jejímu životnímu stylu se příliš autorů nevěnuje. Jedním z odborníků, který vypracoval rozsáhlý sociologický průzkum mezi mládeží, je Petr Sak ve své knize „Proměny české mládeže“. Další kniha, která je pokračováním dlouholetých průzkumů je „Mládež na křižovatce“, na které tentokrát spolupracoval se svou dcerou Karolínou Sakovou. K vysvětlení pojmu životnímu stylu jsem prostudovala publikace o životním stylu v obecné rovině a k pojmu mládež publikace o této věkové skupině a jejích volnočasových činnostech.

2. Co je životní styl

Pojem životní styl je velmi široký a definovatelný mnoha způsoby. Vedle pojmu životní styl se vyskytuje i pojem životní způsob, který postihuje především makrostrukturální stránku sociálních vlivů (ekonomické, ekologické, technické, kulturní, celospolečenské a skupinové procesy) a většinou se vztahuje k větším sociálním celkům. Dalším pojmem je životní sloh. Ten je chápán jako optimální uspořádání forem života v jediný harmonický celek. O životním stylu se hovoří spíše u jednotlivců. Je jím myšlen soubor názorů, postojů, temperamentových vlastností a návyků, které mají trvalý ráz a jsou pro každého individuálně specifické – vystihují osobitost jeho chování. Život každého z nás se odvíjí po určité dráze, která je trvalým sledem mnoha probíhajících aktivit, a zahrnuje velmi složitou mozaiku různých činností. Právě tento široký komplex činností, kterými uspokojujeme své potřeby spolu s komplexem vztahů, které v rámci různých aktivit vznikají, lze definovat jako životní styl¹⁾.

Tato definice je jedna z mnoha. Jestliže se pojmu životní styl budeme věnovat hlouběji, je nutné ujasnit si používání tohoto výrazu v běžném povědomí, kdy se jeho užívání liší od pojetí používaného v oblasti vědeckého zkoumání, i když do určité míry se pojetí v obecném povědomí a ve vědeckém zkoumání střetávají²⁾. V běžném povědomí se pojem životní styl užívá v souvislosti s mnoha oblastmi života. Jde o způsob stravování, oblékání, jakým způsobem jedinec tráví svůj volný čas, jaké činnosti jsou převážně v jeho volném čase provozovány, jaký postoj má ke zdraví ve všeobecné rovině a ke sportu, jaký přístup má k ostatním lidem, k okolnímu prostředí. Zda se podílí svým stylem života na globalizaci, do jaké míry vyznává ekologický přístup k životu, s čímž může souviset i způsob bydlení, či zda se vyznačuje spíše konzumním stylem. Prosazovaným stylem života je v posledních letech zdravý životní styl, kterému jsem věnovala samostatnou kapitolu.

Pojem životní styl či odlišný životní styl se užívá, jestliže se někdo svým způsobem života nějak odlišuje (používám záměrně termínu způsob života, jelikož se tento odlišný životní styl povětšinou týká větší skupiny obyvatel.

Např. hnutí Greenpeace, přívrženci neonacismu apod.) Nazvali bychom to vybočením z „normálu“. Vzhledem k tomu, že slovo normální se obzvláště těžce definuje, mohli bychom jako odlišné nazvat nestandardní chování či styl života. Toto odlišení může být z pohledu životního stylu pozitivní či negativní. Mnoho těchto odlišných životních stylů se formuje zejména v období adolescence, kdy dospívající prochází obdobím hledání své sociální role a touha odlišovat se, se může plně projevit právě v alternativním životním stylu.

2.1 Životní styl jedince

Každý jedinec má jiný specifický způsob života, ale obecně představuje naplňování života společnosti. Tento životní styl souvisí s hodnotami a ideály, které by člověk rád uskutečňoval. Jedince si dále vytyčuje tzv. životní plány, což je soubor cílů, kterých se člověk svou činností snaží dosáhnout. Hodnocení každého jedince je ovlivněno zvyklostmi, mravy dané společností a subkultury, v níž žije. Hodnotová orientace jedince, které se podrobněji budu věnovat v některé z následujících kapitol, se vytváří v průběhu jeho života jak z vrozených dispozic, tak i vlivem různých vnějších činitelů, kterých je v okolí jedince nespočetně³⁾.

Bylo popsáno a rozlišeno mnoho různých životních stylů. V nejobecnějším vymezení bychom mohli říci, že životní styl je způsob, jakým lidé žijí. Toto vymezení je sice pravdivé, ale příliš nám toho neřekne. V rámci této problematiky byly specifikovány určité komponenty životních stylů s typickými znaky. Tyto znaky jsou dobře rozpoznatelné na konfrontaci s několika typickými životními situacemi, jejichž zvládání, má-li povahu pravidelného opakování představuje typické znaky životního stylu. K takovým typickým situacím patří:

1. Kognitivní zhodnocení sebe sama a svého postavení ve světě
2. Způsob prožívání - kvalitou a intenzitou prožitku se lidé navzájem liší
3. Vztah k práci, odpočinku a pohybové aktivitě

4. Zvládání sociální interakce – sociální síť každého jedince je značně individuální a mnohdy má na jedince až příliš podmanivý vliv a jedinec ztrácí svou citovou autonomitu
5. Ego úroveň - kompetence při zvládání náročných životních situací

Jak již bylo zmíněno, tak styl života je zasazen do určité společnosti. Je odrazem historického vývoje, tradic, kulturní úrovně, ekonomické situace konkrétní společnosti. Zároveň jde o obraz převažujících aktivit, tendencí v uspořádání života většiny společnosti, který je navíc diferencovaný, např. způsob života lidí ve městech a na venkově⁴⁾. Tuto diferenciaci nesmíme opomenout ani při formování životního stylu mládeže.

Životní styl se dá dělit i následujícím způsobem:

Pracovně orientovaný životní styl - profesionální činnost je zde hlavním smyslem života. Volný čas je nepodstatný a dá se říci, že zbytkovým. Slouží především k odpočinku. Tento pracovně orientovaný styl se stává v posledních letech velkým fenoménem a v souvislosti s tímto rozmachem se klade důraz na zdravý životní styl.

Hedonistický životní styl se vyznačuje evidentním přesunem životních zájmů do oblasti volného času, rodiny, soukromí, práce je nutná k užívání vlastního volného času. Tento styl se staví do protikladu k pracovně orientovanému stylu.

Celistvý životní styl se snaží omezit oddělení životních oblastí práce a volného času⁴⁾.

2.2 Faktory utvářející životní styl

V zásadě se faktory ovlivňující životní styl dají shrnout do dvou kategorií: vnější a vnitřní faktor či do objektivních společenských a subjektivních osobnostních faktorů (Duffková, 2008; Kraus, 2001).

Vnější či objektivní společenské faktory jsou charakterizovány především ekonomickými a politickými poměry. Jedná se o životní podmínky, které vytvářejí hranice, v nichž se jedinec pohybuje a do této míry je jeho styl života vymezován a určován. Ekonomická situace limituje uskutečňování aktivit, které by jedince rád uskutečňoval, ale není mu to umožněno. Politická situace může jedince limitovat v jeho osobnostním růstu, zájmech, zejména předkládanou uniformitou a předjímáním jednotného způsobu života.

Vnitřní či subjektivní osobnostní faktory představují zájmy a potřeby každého jedince. Jsou dány osobností samotnou, jejími individuálními zvláštnostmi. Dále se jedná o intelektovou úroveň, temperamentové dispozice, pohlaví, zdravotní stav, které se pak prolínají s výchovným působením⁵⁾.

Životní podmínky, které vymezují životní styl jedince či společnosti, se dají rozlišit v několika oblastech lidského života.

- geografické a ekologické – řadíme sem např. polohu prostoru (území společnosti), meteorologické a klimatické poměry, úrodnost půdy, surovinové bohatství, přírodní zdroje, stupeň devastace krajiny. Tyto podmínky jsou určující především pro celou společnost na určeném území.
- biologické – do těchto podmínek spadá pohlaví jedince, jeho věk a zdraví. Nejde ovšem pouze o podmínky čistě dané biologicky, ale i o postoje celé společnosti. Na jaké úrovni je medicína v dané společnosti, zda je možné na základě jejích zásahů prodloužit a zkvalitnit délku života, jaký postoj má společnost je strnutí a stáří. V neposlední řadě zde opět hraje významnou roli již zmiňovaný zdravý životní styl. V souvislosti s ním se jedná i o zdraví duševní a o sociální život člověka.
- demografické – jedná se o podmínky na pomezí přírodních a sociálních faktorů. V rámci demografických podmínek lze v souvislosti se životním stylem sledovat vše, co se týká narození a smrti, partnerských a rodinných poměrů, migrace a třeba i hustoty osídlení.

- sociálně politické a politické – zásadními fakty u těchto podmínek je problematika sociální struktury, sociální stratifikace. V pojetí vzájemných vztahů sociální struktury a životního stylu se objevují dva přístupy, které se nemusí vždy vzájemně vylučovat. Prvním z nich je pojetí životního stylu jako projev sociálního rozvrstvení. Životní styly jsou brány jako důsledek rozdílů v přístupu jednotlivců či skupin k sociálně-ekonomickým zdrojům. Druhý přístup pojímá životní styl jako nástroj sociální stratifikace. Různé životní styly jsou určeny různým postavením v rámci sociální struktury. Důležitá je i sociální politika, která může mít vliv na jednotlivce či domácnosti a tudíž i na jejich životní styl.

- sociálně-ekonomické – pro životní styl má vliv kategorie životní úrovně.

- kulturní a obecně ideové – tyto podmínky mají velmi široký záběr, týkají se kultury a kulturního vývoje společnosti. Zásadní jsou hodnoty a hodnotové orientace, které mají velice často pro životní styl profilující funkce (viz podrobnější kapitola).

- technologické – jde o procesy mechanizace, automatizace, robotizace, komputelizace atd. Zásadní je masové rozšíření nových informačních a komunikačních technologií. V centru pozornosti jsou od 90. let minulého století zejména osobní počítače a internet⁶⁾.

2.3 Výchova ke zdravému životnímu stylu

V posledních letech se ve větší míře medializuje zdravý životní styl. Nejen masmédiá se snaží na většinou nezdravý životní styl obyvatelstva upozornit a ovlivňují pohled na tuto problematiku. Také v rámci vzdělávacím programu pro školy je tato kapitola zahrnuta. Je to reakce na stav obyvatelstva především v rozvinutých státech. Tento trend souvisí i se stavem životního prostředí a všech negativních faktorů, které přinesl vědecký a technický pokrok.

Výchova ke zdravému životnímu stavu je chápána jako vštípení návyků tělesné a duševní hygieny. Soustřeďuje se na tyto základní okruhy:

1. životní rytmus – poměr pracovní činnosti a odpočinku, fyzické a psychické zátěže,
2. pohybový režim – aktivní a pravidelná tělesná kultura,
3. duševní aktivita – spojená s kulturními zájmy, dalším vzděláváním respektující zásady duševní hygieny včetně aktivit optimálního soužití s ostatními sociálními skupinami,
4. životospráva a racionální výživa – sloužící k zachování zdraví a tělesné a duševní výkonnosti,
5. zvládání náročných životních situací⁷⁾.

Cílem všech snah je přesvědčit jedince ke změně jeho životního stylu, jestliže již nežije podle těchto zásad. Nejovlivnitelnější skupina jsou dospívající, kteří hledají svůj způsob života a jsou nejochotnější přizpůsobit se těmto změnám. Bohužel někdy dochází až patologickému dodržování zásad či k jejich překroucení, přičemž pak dochází k patologickému chování v souvislosti s příjmem potravy. Pěstování zdravého životního stylu zahrnuje rozvíjení tělesné, psychické a duchovní kultury osobnosti.

- Tělesná kultura osobnosti zahrnuje rozvíjení dovedností a návyků osobní hygieny, životosprávy, stravovacích zvyklostí, ovládnutí touhy po škodlivých požitcích jako jsou toxické látky, kouření, alkohol. Samozřejmostí je přiměřený aktivní pohyb.

- Psychická kultura osobnosti je komplexem kvalit, které se konkretizují do žádoucích rysů, stylů, do socializovaných potřeb a hodnotových orientací. Klade se důraz na odpovědnost, uvážlivost, sebeovládání, poznávací dychtivost, prosociální orientaci, reflexi a sebereflexi, umění efektivně se učit, být tvořivý a sociálně zdatný.

- Duchovní kultura osobnosti v plné šíři zahrnuje mravní vyspělost osobnosti, citlivost svědomí a smysl pro duchovní dimenzi bytí⁸⁾.

Úloha pedagogického pracovníka v rámci zdravého životního stylu je především ve výchově k hodnotnému trávení volného času.

3. Charakteristika mládeže

Mládež se v každé době stává terčem většiny výtek především starší generace. Především skupina středoškoláků je opředena celou řadou legend. Vše vychází z neznalosti mladých lidí a také z toho, že starší lidé mládeži ani porozumět nechtějí. Přitom mládež bývá odrazem celé společnosti a nejcitlivěji vnímá jakékoliv změny a je nucena se s nimi vyrovnávat.

Pojem mládež je nutné si také definovat, abychom věděli, jaké období mladých dospělých máme právě na mysli. Odborníci se domnívají, že je to jedno z nejsložitějších období člověka. Je to určitý předstupeň dospělosti, hovoříme-li o věku 15 – 18 let. V tomto období už není dospívající dítě, ale ještě není ani dospělým a právě z tohoto faktu vyplývají těžkosti dospívajícího v tomto složitém období.

Z pohledu vývojové psychologie v tomto vývojovém stádiu dochází k dokončení tělesného, psychického a sociálního vývoje mladého člověka. Je obdobím ukončení fyzické zralosti. Jsou patrné značné změny v obličeji (ztrácí se dětský výraz) a dokončuje se vývoj sekundárních pohlavních znaků (ustaluje se hlas, zaoblují se proporciální tvary, růst vousů atd.). Po psychické stránce je nutné zmínit se o neustálém rozvoji vnímání, paměti a myšlení. Člověk je již schopen lépe analyzovat skutečné situace, spontánně na ně reagovat či řešit je. Tomu ovšem napomáhá schopnost samostatně uvažovat a obhajovat své názory. Řečové schopnosti mladého člověka v tomto stádiu nabývají velkého rozsahu a jsou záměrně řízené a kontrolované. Velkým přínosem je intenzivní vývoj sociální aktivity, člověk si osvojuje a ustaluje své hodnoty, vzory a názory. Snaží se sám o sebe utváření a o seberealizaci. Postupně se vytváří vztahy k dospělým a ke kamarádům v souvislosti s tzv. sekundárním attachmentem. Dochází k navazování přátelství, od kterých je očekávána důvěrnost. Členství v takových skupinách posiluje sebevědomí, kooperaci, uspokojuje potřebu komunikace bez dospělého atd. V tomto období také dochází k vývoji smyslu pro samostatnost, snaží se oprostít od rodičů a spolehnout se na své vlastní síly. Objevují se pokusy

o tzv. životní filozofii v rámci hledání vlastního životního stylu. Přicházejí obavy z budoucnosti či nespokojenost se současnými problémy, což je úzce spjato s probíhající přípravou na budoucí povolání.

Pro účel této bakalářské práce je vhodnější charakterizovat si období mládeže (adolescence) z hlediska sociologie.

Termín adolescence sociologové nahrazují pojmem „mládež“. Časově vyplňuje období především druhého desetiletí života. Konkrétní časové vymezení a specifikace tohoto období se u každého autora různí. Většinou se však datuje od 15 do 20 – 22 let. Počátky jsou spojovány s plným dosažením biologického vývoje, důležitější jsou však kritéria psychologická (dosáhnutí vlastní autonomie) a samozřejmě sociologická (přijímá roli dospělého).

Mládež, jako poměrně široce zastoupená skupina, relativně samostatná, ve specifickém období života, se vydělila ze společnosti. Tím vznikl fenomén nazývaný „subkultura mládeže“. Tato tzv. „subkultura“ se snaží výrazně odlišovat od svého okolí. Často používá tzv. „slang“, svoji specifickou mluvu. Také odlišný účes nebo oděv posiluje unikátnost a pocit výjimečnosti ve vztahu k běžné konvenční či konzumní společnosti dospělých na jedné straně, pocit příslušnosti a sounáležitosti ke specifické komunitě, skupině vrstevníků či konkrétní hodnotové orientaci na straně druhé⁹⁾.

Dalším atributem, který má ojedinělý význam v subkultuře mládeže je hudba, která je prezentována koncerty, festivaly apod. Ty pak vytvářejí sociální prostředí pro seznamování, sblížování, přátelské aktivity. Stejně tak jsou koncerty, festivaly, diskotéky atd. prostory pro vyjádření vlastní úzkosti, nejistoty, agrese či protestu. Hudbou se snaží mládež vyjadřovat své hodnoty, názory a pocity, hudba je nástrojem pro sdělování a sdílení. V aktivním provozování hudby vidí řada mladých lidí příležitost k seberealizaci.

Většina dospívajících ukončuje v této době svoje vzdělávání a snaží se najít pracovní uplatnění. Posiluje se sociální aspekt identity, tj. potřeba někomu patřit, podílet se na něčem a něco s ostatními sdílet. Často se také zamýšlí nad svou

osobní perspektivou, uvažuje o budoucích cílech a plánech, a to jak ve vztahu k profesi, tak i v oblasti partnerských vztahů.

Mládí je důležitým obdobím v životě jedince, a do tohoto období zasahuje také socializace. Socializací rozumíme proces vývoje osobnosti v konkrétním materiálním a sociálním prostředí, které je charakteristické pro konkrétní společnost. Vzájemný vztah mezi jednotlivcem a společností je určován společností. Avšak jednatel aktivně ovlivňuje konkrétní sociální prostředí, a tím ho také mění.

3.1 Sociální zrání

Sociálním vývojem provází jedince od nejtělejšího dětství. V období mládí tento proces probíhá v rozdílných podmínkách. Biologický proces, jak jsem již zmínila, se blíží ukončení, mentální zralost postupně vrcholí a sociální změny se odehrávají za situace, kdy jedince v řadě společenských rolích přestává být objektem společenské péče a stává se společenským subjektem. Pro tento proces změn je používán pojem sociální zrání. Je tím rozuměn proces vývojových změn v chování a postojích, které je schopen vůči daným sociálním stimulům zaujmout mladý člověk v určitém věku své přípravy.

V nejobecnější rovině jde, jak jsem již zmínila, o přeměnu jedince z pozice převážně objektu společenské péče ve společenský subjekt. U jednotlivců se liší rozsah a obsah sociálních procesů, jichž se jedinec stane subjektem. Spolu s biologickým a psychickým dozráváním tyto sociální změny vytvářejí tlak na sociální zrání v konkrétních položkách spojených s danou sociální pozicí a sociálními rolemi, které dospívající právě přebírá.

„Sociální zrání je proces vývojových změn jedince, který probíhá pod tlakem měnící se sociální pozice a rolí, vedoucí k postupné proměně objektu společenské péče ve společenský subjekt. Sociální zrání probíhá ve dvou základních rovinách, v oblasti vědomí a v rovině osvojování si sociální kompetence. Důsledkem vývojových změn ve vědomí a v sociální kompetenci jsou proměny sociálního chování od elementárních aktů až po životní styl“⁽¹⁰⁾.

Tento proces má tedy velký význam. Pomáhá jedinci v utváření hodnot, v osvojování společenských rolí, v pochopení a aktivním osvojení sociálních mechanismů. Sociální mechanismy jsou shluky a řetězce vzájemně propojených elementárních aktů sociálního chování, jejichž důsledkem je očekávaný sociální efekt. Mládež si také osvojuje společenské vzory a stereotypy. V této fázi jsou důležité životní podmínky, které determinují společnost. Dochází ke ztrátě spontánnosti a individuality v sociálních projevech a dospívající jsou mnohem více vystaveni tlaku různých norem, pravidel a vymezení¹¹⁾.

V tomto období si také jedinec vytváří hodnotový systém. Může jej také přebírat od svého okolí či jiných subjektů. Nejen dospívající je tedy aktivním subjektem, ale i společnost. Působení společnosti a jejích subjektů má dvě stránky, Jedná se o intencionální a funkcionální působení.

V intencionálním působení jde o cílené a vědomé přenášení určitých hodnot na jedince a záměrnou snahu, aby jedince tyto hodnoty interiorizoval. Jejich zvnitřnění je cílem výchovy v oblasti hodnot. Nejčastějšími subjekty takového působení je rodina, škola a subjekt působící v oblasti volného času. V ideálním případě působí tyto subjekty shodně, tzn. že usilují o zvnitřnění stejných či kompatibilních hodnot. Častěji však dochází k situacím, kdy působení různých subjektů je do značné míry protikladné. Interiorizace hodnot pak záleží na pozici jednotlivých subjektů.

Nezáměrné působení vytváří hodnoty, které jsou za jednáním či chováním dospělých. Dospívajícího ovlivňuje i přesto, že si to mnohokrát dospělý nepřeje. Jde o zmíněné působení funkcionální. Často má toto působení silnější vliv než působení záměrné. To je dáno tím, že dospívající nechce být vychováván a mentorován, potřebuje mít pocit svobodné volby a být aktivní. Toto působení probíhá každý den, při řešení problémů a zvláště v náročných a krizových situacích.

3.2 Úloha rodiny

Rodiče jsou v období sociálního zrání nezastupitelní. Přestože dospívající s přechodem na střední školu prochází mnoha změnami a od rodiny se snaží, co nejvíce vzdálit, tak rodiče zůstávají podstatnou částí jeho života. Zejména pro

jedince, kteří s přechodem na střední školu využívají ubytovacích zařízení, jsou rodiče stále činiteli, kteří mají vliv na svého potomka. Tento vliv postupně slábne a proto je důležité zdůraznit úlohu vychovatele na domově mládeže či internátu. Vzájemná spolupráce mezi rodiči a vychovatelem bývá v mnoha případech nezbytná, ale bohužel k ní často nedochází. Rodiče těžko snáší odloučení od svého dítěte a veškeré problémy hledají spíše v prostředí, které jim jejich potomka „vzalo“ než v dítěti samotném. Do tohoto prostředí patří i samotný vychovatel a jeho pedagogické působení a snahy o vyřešení vzniklých potíží k oboustranné spokojenosti.

3.3 Úloha vychovatele

Vychovatel v tomto procesu zcela jistě spadá do obou stránek zmíněného působení. Působí jak o intencionálně tak funkcionálně. Ze své funkce se snaží působit záměrně a dospívajícím vštěpovat hodnoty společensky přijatelné, ale na druhou stranu působí jako subjekt, který svým jednáním a chováním ovlivňuje mládež okolo sebe. Nejtěžší je jistě propojit obě tyto sféry. Svou osobností by měl vychovatel být schopen hlavně na základě svého jednání nezáměrně působit na dospívající. Stěžejní je přivést jedince k sebevýchově a pokusit se naučit dospívající používat svou autonomitu a vychovávat sám sebe. V tomto smyslu by jistě mělo působit chování samotného vychovatele.

Mládež často užívá s nelibostí termín nesvoboda či podřizování a předhazuje je jako nespravedlnost vůči jim samotným. Vychovatel vede dospívající k tomu, že svobodou není myšlena anarchie či libovůle, ale umět rozpoznat tvořivost a otevřenost života, který nabízí rozvoj schopností v mnoha směrech. Tento úkol má za cíl podnítit sebevládu nad sebou samým a tím získat vnitřní svobodu¹²⁾.

Vychovatel by měl být osobnostně velmi silný, aby byl schopný tento úkol plnit. Bohužel ze své vlastní zkušenosti mohou říci, že spíše se vychovatel setká s negativními zkušenostmi. Je nutná spolupráce s rodiči a ta mnohdy selhává. Vychovatel se musí smířit s tím, že rodiče již nevychová a snažit se pomoci dospívajícímu jak je to jde, ale také si uvědomit své vlastní hranice a možnosti.

4. Volný čas

Volný čas a způsob jeho trávení je jedním z hlavních ukazatelů životního stylu¹³⁾. Z tohoto důvodu pojem volný čas zařazují. Zejména u dospívajících je způsob trávení volného času dost podstatný a proto je nutné pozitivním směrem volný čas ovlivňovat za předpokladu správného chápání tohoto pojmu.

Vymezení pojmu volný čas je složitý problém. Názory odborníků se v tomto směru rozcházejí. Pro účely této práce vymežeme volný čas jako dobu, po kterou se jedinec relativně svobodně rozhoduje o aktivitách, činnostech, kterým se bude věnovat. Z hlediska mládeže do těchto činností nepatří vyučování a další činnosti s ním spojené, uspokojování primárních potřeb, povinnosti spojené s rodinou, domácností či výchovným zařízením. Aktivity v takto vymezeném volném čase by jedinci měly přinášet odpočinek, relaxaci, zábavu¹⁴⁾.

Z pedagogického hlediska jde o naplňování těchto funkcí volného času:

- regenerační, kompenzační a zdravotně hygienická funkce – odpočinek, relaxace (psychická a fyzická), kompenzace pracovní zátěže aktivním odpočinkem
- vzdělávací a sebevzdělávací funkce – vlastní rozvoj člověka především v zájmových činnostech, aktivity duševní i fyzické
- socializační funkce – potřeba společenské aktivity, udržování přátelství apod¹⁵⁾.

Profesionální pedagog věnuje svou pozornost především způsobu trávení volného času. Vnímá, zda dospívajícímu přináší volný čas užitek a naplňuje základní funkce. Dříve se kladl důraz spíše na to, zda trávení volného času jedince přináší užitek společnosti, na což se v širším kontextu nesmí zapomínat, ale větší důraz je kladen na to, zda je tento užitek přínosem hlavně pro jedince samotného (především u mládeže) a jakým způsobem jej volný čas naplňuje či ovlivňuje v pozitivním nebo negativním slova smyslu. Tento zájem se vždy projevuje ve dvou rovinách:

1. ve výchově ve volném čase – vlastní zájmová činnost, či hromadně organizovaná náplň volného času

2.ve výchově k volnému času - pedagog funguje jako motivační stimul k aktivitám, které pozitivně ovlivňují jedince, usměrňuje a nabízí různé činnosti¹⁶⁾

Cílem pedagoga v sociálněpedagogickém kontextu¹⁷⁾ je vytvářet vhodné a motivační podmínky k aktivitám, které jedince vhodně formují a naopak utlumovat aktivity, které směřují k sociálně patologickým jevům či k jejich projevům. U mládeže jde o kouření cigaret či marihuany, konzumaci alkoholu a drobnou kriminalitu.

Poněkud větší vliv působení v tomto směru má vychovatel na domově mládeže. Ubytování na domově mládeže zde tráví mnohem více volného času než v jakémkoliv jiném zařízení určeném volnočasovým aktivitám. Pedagog může působit v širším časovém období a přispívat tak k osobnostnímu rozvoji dospívajícího. Samozřejmě že je zde vliv i dalších faktorů, které mohou daný vliv ztěžovat ne-li znemožňovat. Jestliže je vychovatel osobnostně natolik schopný, najde si vždy cestu, jak využít toto pole působnosti.

V rámci sociologických kritérií je nutné zmínit vztah volného času jedince a jeho vlivu na společnost. Z tohoto pohledu představuje volný čas jedinců duchovní bohatství společnosti. Na kvalitní trávení volného času mládeže má lví podíl společnost, která uznává určité hodnoty, vzorce chování a normy¹⁸⁾. Z ekonomického pohledu se více vyplatí investovat do kvalitní prevence, která se týká financování různých institucí zajišťujících náplň volného času dospívajících potažmo dětí, mající za úkol předcházet sociálně patologickým jevům než následně investovat do potírání těchto jevů.

4.1 Volnočasové činnosti mládeže

Volný čas mládeže je vyplněn volnočasovými aktivitami, které mají svá specifika. Nelze opomenout ovšem i pasivní trávení volného času. Tento způsob u většiny dospívajících dokonce převyšuje aktivitu. V období dospívání se utváří hodnotový systém a dochází k hledání cest jeho uplatňování¹⁹⁾. Volnočasové aktivity či jiné formy trávení volného času jsou cestou, jak tento systém zkoušet a dotvářet. To jakým způsobem jedinec v tomto období propojuje povinnosti a

trávení volného času je hlavní součástí tohoto hodnotového systému. Mládež a děti mají nejširší záběr různých volnočasových činností. V pozdějším věku se spíše zájmy specifikuji a upínají k prohlubování již zájmů vybraných. Naopak v období dospívání mají mladí lidé tendence vyzkoušet co nejvíce aktivit a přirozeně si vybrat, co jim nejvíce vyhovuje. Proto je toto období zásadním pro další směřování člověka ve společnosti a v jeho životě. Podle trávení volného času a podle podmínek k realizaci různých způsobů tohoto trávení, má možnost výběru z co nejširšího možného spektra možností, což se pak pozitivně odráží na jeho dalším směřování a osobnostním rozvoji.

Realizace těchto zájmů spadá do sociálního učení. Velkou roli při výběru a určování podmínek zde má sociální zázemí, především rodina²⁰⁾. Důležitý faktor zde sehrává věk. Čím je dítě starší, tím více se zájmy vzdalují od zájmů rodičů. Nejvíce se tento fakt projevuje právě u dospívajícího. Je to dáno přílivem více subjektů, které ovlivňují zájem mladého člověka než doposud. S přestupem na střední školu se jedinec setkává s novým okruhem vrstevníků, kteří mohou mít odlišné zájmy. Vliv rodičů v těchto chvílích ustupuje do pozadí a nové vlivy mají silnější tendence. Kolem 16 let vrcholí orientace jedince na kulturní a volnočasové aktivity a to je právě období přechodu do jiného prostředí a mezi jiné vrstevníky.

Mládež ve věku od 15 do 18 let tráví svůj volný čas převážně poslechem hudby z elektronických médií, sledováním televize, setkávání se s přáteli a kamarády, prací s počítačem, hraním her na počítač, čtením knih, aktivním sportováním, sledováním filmů na počítačích či DVD přehrávači, návštěvami diskoték, různých tanečních zábav, výtvarnou, dramatickou a hudební činností, návštěvami koncertů populární hudby a divadla²¹⁾. Významným prvkem jsou zde technologické podmínky, které jsou pro mládež na jedné straně velkým přínosem a na druhé straně vytvářejí pasivní, nenáročné „publikum“. Žijeme v době internetu a globalizace a nejlépe se přizpůsobující subkulturou těmto technologickým inovacím je právě mládež.

Jak již bylo zmíněno, klíčovou roli ve způsobu trávení volného času sehrává rodina. Její funkce je zde nejen intencionální ale i funkcionální. To, jakým způsobem rodina žije, ovlivňuje jedince a jeho směřování ve volném čase.

Veškeré aktivity předpokládají určité aspekty či podmínky, aby mohly být provozovány. Tyto předpoklady jsou dány rodinou. Jde o následující aspekty a podmínky:

- sociální aspekt – rodina předurčuje na základě svých norem a vzorců chování tendenci k dané aktivitě. Navázané sociální vztahy rodiny upřednostňují určitou aktivitu.
- materiální prostředky – úzce navázaný na sociální aspekt jsou možnosti materiálního zabezpečení k dané aktivitě, např. výbava hokejistů, lyžařů apod.
- dovednosti – každý jedinec má geneticky dané dispozice a schopnosti, které se dají přetvořit v dovednosti. Rozvoj těchto dovedností má v rukou právě rodina, která má možnost dispozice podchytit od počátku.
- znalosti – rozvíjení či provozování aktivit vyžaduje i znalosti, těmi jedince vybaví především rodina v počátku
- potřeba a zájem – rodina v tomto případě funguje jako stimul. Čím bohatší má sama rodina kulturní a sociální zájmy, tím více se má dítě potřebu rozvíjet s nacházet nové naplnění svého volného času.
- životní styl – samotný způsob života předurčuje směřování ve volném čase²²⁾. Např. sportovně aktivní rodina bude od počátku dítě připravovat na sportovní aktivity, budou pro dítě přirozené.

4.2 Hodnotový systém

Význam hodnot v životě každého člověka je známý. Dospívající nevytváří zcela nově systém hodnot, ale přebírá základní hodnoty společnosti, ve které vyrůstá za předpokladu běžného sociálního zázemí. Naopak prostřednictvím mládeže dochází k modifikaci hodnotového systému. Mládež je v tomto směru aktivní subjekt, přebírá hodnoty společnosti odděleně, zpětně je přetváří, a tím se mění i hodnotový systém celé společnosti. Dnešní mládež je například nositelem technologických změn.

Osvojování systému hodnot má tedy dvě strany. Na jedné straně jde o proces individualizace, kdy jedinec přebírá určité hodnoty a na straně druhé jde o společenský proces, kdy na základě modifikace těchto hodnot dochází k dynamizaci společenského hodnotového systému. V rámci osvojování systému hodnot dospívajícím dochází k jeho socializaci, ale zároveň si svoji individualitu zachovává tím, že si tento systém modifikuje²³⁾.

Jak již bylo zmíněno, tak v období sociálního zrání jedince se tento systém utváří a působí přitom na něj vlivy intencionální a funkcionální. Zejména nezáměrné (funkcionální) působení je v tomto období důležité a svoji funkci zde mají veškeré subjekty, které se okolo dospívajícího pohybují nebo které vnímá. Subjekty, které svůj nezanedbatelný vliv jistě mají, ale do přímého kontaktu s mládeží ve většině případů nepříjdou, jsou tzv. slavní dospělí. Mládež si mezi slavnými osobnostmi hledá svůj vzor, ke kterému si vytváří i specifický vztah. Jednání a chování slavného člověka ovlivňuje jednání a chování jedince, který určitý vzorec chování tímto způsobem přejímá, a tím přejímá i hodnoty dané osobnosti, která je leckdy zkresleně prezentována masmédií, a odráží se do hodnotového systému dospívajícího.

Významní jsou v době dospívání přátelé a kamarádi, kteří vytvářejí určitou partu. Dospívající má zvýšenou potřebu nových sociálních kontaktů a proto určitá část mládeže naváže kamarádské vztahy v takové partě. Parta má vlastní hodnotový systém, který se může lišit, ale pro tápajícího jedince může být snadným východiskem ve složitém období. Jedinec se přizpůsobí, aby „zapadl“ a původní okolí jej nepoznává. V partě nemusí být jen vrstevníci ale i starší jedinci, kteří jsou pro dospívajícího vzorem, a snadněji pak přijme jeho hodnoty.

Hodnoty nejsou jediným faktorem, který ovlivňuje rozhodování, jednání a chování jedince. Vliv má i společenská situace a různé sociální a ekonomické tlaky. Někdy jedinec dokonce jedná v rozporu se svým hodnotovým systémem díky tlaku médií, módy či sociálního tlaku vrstevníků, kolegů, přátel, kamarád apod. Nezáleží tedy jen na vytvoření kvalitního hodnotového systému, ale také na jeho síle a odolnosti vůči dalším tlakům, které se v okolím prostředí vyskytují²⁴⁾.

Z pedagogického hlediska jsou hodnoty významné v mnoha ohledech. Profesionální pedagogové se snaží přenést určité hodnoty a hodnotový systém na dospívajícího. V hodnotách jsou zakotveny důležité morální kodexy lidstva. Přenosem hodnot v rámci pedagogické výchovy klade vysoký nárok na tuto společenskovední disciplínu. Pedagogika je nucena sledovat hodnotový systém jedinců, na které se výchovně působí, neustále zvažovat aktuální stav hodnot jednotlivce a vhodně volit další výchovné působení. Nesmí se přitom zapomínat na celkový stav společnosti a veškeré podmínky. S nástupem sociálního zrání u dospívajícího, kdy dochází k preferenci určitých hodnot a jejich individualizace je tento úkol o to složitější. Do rozporu se můžeme dostat při popírání jeho vlastní svobody a vyvstává otázka do jaké míry můžeme tento hodnotový systém narušovat a přitom nepopírat individualitu jedince.

Pro pedagogiku je významným aspektem i preference či popření vzdělání v hodnotovém systému mladého člověka. Zejména z hlediska výchovného a vzdělávacího je tedy potřebné znát hodnotový systém jednotlivce²⁵⁾.

Hodnoty jsou v životě člověka a společnosti klíčovou kategorií. Mají svou jedinečnou funkci. Na vědomí musíme ovšem vzít stabilitu hodnot u každého jedince, což je v období dospívajících dost zásadní. Mezi základní patří funkce integrační a motivační. Funkce integrační podporují soudržnost a funkce motivační stanovuje cíle jednotlivce. Z pohledu těchto funkcí vyplývá, že na vědomí nelze brát jen subjekt hodnotící ale i objekt hodnocený²⁶⁾.

4.3 Hodnotová orientace

Hodnotová orientace je úzce spjata s hodnotovým systémem. Otázkou v hodnotové orientaci je důležitá materiální stránka či intenzivní prožívání skutečnosti. Rozhodující, ke kterému ze dvou směrů se člověk přikloní, je opět období sociálního zrání neboli dospívání. Hodnotová orientace se samozřejmě s věkem mění, ale období dospívání je přelomem v uvědomování si hodnot ve smyslu hodnotové orientace.

Základní hodnotové orientace se dají určit z jednotlivých hodnotových preferencí.

- egoisticko – materialistická - promítají se tu hodnoty jako majetek, plat, další příjmy, společenská prestiž, soukromé podnikání, úspěšnost v zaměstnání. Lidé žijí pro majetek, jejich životním cílem je jeho shromáždění. Necítí potřebu být druhým užiteční.
- profesně rozvojová – zde jsou hodnoty jako vzdělání, rozvoj vlastní osobnosti, zajímavá práce, úspěšnost v zaměstnání. Částečně je tato orientace navázaná na předchozí, ale v tomto ohledu se jedince cítí více vázán na svůj vlastní rozvoj v rámci svého zaměstnání. Cílovou hodnotou je spíše seberealizace z poznávání.
- reprodukční – životní hodnoty jsou životní partner, rodina a děti, láska. Cílem je založení rodiny a vytvoření podmínek pro růst a socializaci dětí.
- globální – hodnoty jsou zdravé životní prostředí, mír, zdraví ve svém celku. Nejvyšší hodnotou je zdraví. Tyto dvě hodnoty vyjadřují zájmy lidského rodu.
- liberální – hodnoty jako svoboda, demokracie, soukromé podnikání. Nejsilnější je zde svoboda.
- sociální – hodnotami jsou veřejně prospěšná práce, politická angažovanost, společenská prestiž, být užitečný druhým lidem. Tato orientace je významná především v době dospívání. Jedince má zvýšenou potřebu prostřednictvím druhých lidí konfrontace s nimi. Sociální orientace člověku pomáhá překročit svoji vlastní individualitu.
- hédonistická – hodnotami jsou koníčky a zájmy, přátelství, láska. Znakem této orientace je nezávaznost. Důležité jsou mezilidské vztahy, ale ty jedince nijak nesvazují²⁷⁾.

Na základě sociologického průzkumu Petra Saka lze konstatovat, že mládež se více vyhraňuje ve směru liberalizmu, hédonizmu, individualizmu, egoizmu a materiálních hodnot. Dochází k oslabování mezilidských vztahů. Mladí lidé si chtějí spíše užívat života než se věnovat sami sobě a vlastnímu rozvoji²⁸⁾.

5. Výzkumné šetření

5.1. Cíle výzkumného šetření

Úkolem praktické části bylo zmapování životního stylu české mládeže na vybraném domově mládeže a internátu. Cílem bylo získat představu o náplni volného času jednotlivců, jakým činnostem se ve svém volném čase věnují, jaký je jejich žebříček hodnot. Také šlo o zmapování z hlediska věku, zda se prokáže velký rozdíl ve věnovaném čas jednotlivým činnostem.

5.2 Výzkumný soubor

Dotazník byl zadán na domově mládeže při soukromé Střední odborné škole Schola Humanitas, jejíž studium je zakončeno po čtyřech letech maturitní zkouškou. Další skupinou byli ubytovaní na internátě v Mostě-Velebudicích. Zde je ubytováno více studentů z různých škol. Pro své šetření jsem si vybrala žáky Střední školy technické, která má několik oborů. Některé obory jsou zakončeny výučním listem a některé maturitou.

Přehled dotazovaných studentů

	Střední škola odborná Schola Humanitas (SŠO)	Střední škola technická (SŠT)	Celkem
Chlapci	11	18	29
Dívky	24	16	40
Celkem	35	34	69

Obě skupiny jsem rozdělila dle věku. První skupina byli dospívající ve věku 15-16 let, druhá skupina byli dospívající ve věku 18-19 let. Na Schole Humanitas se výzkumu účastnilo celkem 35 respondentů, z toho 19 bylo ve věku 15-16 let a 16 respondentů bylo ve věku 18-19 let. V první věkové skupině (15-16 let) bylo 12 dívek a 7 chlapců. Ve druhé věkové skupině (18-19 let) byli 4 chlapci a 12 dívek. Ze Střední školy technické se výzkumu účastnilo 34 ubytovaných ve stejných věkových skupinách. Ve věku 15-16 let bylo 7 dívek a 8 chlapců, v druhé věkové skupině vyplnilo dotazník 10 chlapců a 9 dívek.

5.3 Hypotézy

Po zpracování sesbíraných dat by měly získané informace podat dostatečně spolehlivou odpověď na tyto hypotézy:

- H1 Více než polovina všech respondentů řadí mezi své oblíbené činnosti návštěvy hostince, vináren, klubů.
- H2 Více než polovina respondentů má v hodnotovém systému na 1.-4. místě lásku, rodinu a zdraví.
- H3 Respondenti ze soukromé střední odborné školy Scholy Humanitas mají z více jak poloviny rodiče vysokoškolsky vzdělané.

K výzkumnému šetření byl použit anonymní dotazník na domově mládeže a internátu. Dotazník jsem nazvala „Životní styl české mládeže“. Donesla jsem jej osobně do ubytovacích zařízení. Předem jsem kontaktovala ředitele střední odborné školy Scholy Humanitas a ředitele internátu v Mostě- Velebudicích a požádala o souhlas k dotazníkovému šetření. Dotazníky jsem rozdala ubytovaným, zdůraznila jsem, že dotazník slouží pouze k mé bakalářské práci a po zpracování vyplněných dat budou dotazníky zničeny. Po vyplnění jsem si je opět osobně vyzvedla. Počet respondentů byl pouze 69, tudíž jsem věděla, že tedy nelze očekávat výsledky, které poskytují standardizované testy. Přesto jsem chtěla docílit, aby se mé šetření co nejvíce přiblížilo rozsáhlejším průzkumům

5.4 Výzkumná metoda a organizace výzkumného šetření

Použitou metodou pro zjišťování informací byl tedy dotazník. Ten byl vytvořen hlavně na základě stanovených hypotéz. Jak již výše zmíněný název napovídá, směřovaly otázky na zaměření ve volném čase, hodnotový systém a životní styl. Dotazník obsahoval 11 otázek.

Šetření se uskutečnilo na přelomu měsíců března a dubna roku 2009.

5.5 Vyhodnocení hypotéz a dotazníkového šetření

První dvě otázky se vztahují k základním osobním údajům o respondentech. Zjišťovaly jejich věk a pohlaví. Další otázka se zabývala školou a ročníkem, který daný respondent navštěvuje. Tato otázka byla vložena za účelem zpřesnění a přehlednosti sesbíraných dotazníků. Otázka číslo čtyři se ptala na sourozence. Vzhledem k tomu, že sociální zázemí je jedním z vlivů na způsob života a hodnotový systém, chtěla jsem zjistit, zda dotazovaní žijí v širší rodině. Až na jednoho dotazovaného, všichni respondenti pocházejí minimálně ze dvou dětí (viz tabulka a graf č.5).

Otázka číslo pět na přítele či přítelkyni byla položena, jelikož jsem se domnívala, že dospívající, kteří mají vztah, budou mít odlišný hodnotový systém než ti, kteří ve vztah nemají. Tento předpoklad se nepotvrdil. Hodnoty, ke kterým se tato otázka vztahovala, byly láska, životní partner a rodina. Tyto hodnoty měli do 4. místa žebříčku i dotazovaní, kteří byli momentálně bez partnera.

Zařazena byla otázka, z jak velkého města studenti pocházejí. Studenti ze střední odborné školy Scholy Humanitas z větší části pocházejí z velkoměst, celkem 15 respondentů. Z vesnice je 10 dotázaných a zbytek bydlí na malém městě, které má méně než 5000 obyvatel. Respondenti z technické školy se projeví v jiném světle. Většina jich je z malého města a to přesně 20 respondentů. Ve velkoměstě bydlí 6 studentů a 8 na vesnici (viz tabulka a graf č.3).

Jedna z hypotéz předpokládala, že respondenti ze soukromé střední odborné školy Scholy Humanitas mají z více jak poloviny rodiče vysokoškolsky vzdělané. Tato hypotéza se nepotvrdila. Oba dva rodiče vysokoškolsky vzdělaní se potvrdily pouze u tří respondentů. Pouze matka vysokoškolsky vzdělaná byla u čtyř respondentů a otec vysokoškolsky vzdělaný u jednoho respondenta. Celkem se tedy jedná o osm žáků s vysokoškolsky vzdělanými rodiči na soukromé škole, což zdaleka nedosahuje ani polovinu z celkového počtu 35 dotazovaných (viz. tabulka a graf č.7).

Další otázka se týkala volného času, zda dotazovaní pociťují jeho dostatek či nedostatek. Chtěla jsem zjistit, zda jsou dotazovaní spokojeni s množstvím

volného času, který mají k dispozici k jejich volnočasovým činnostem. Zjištěné názory měly informativně vypovědět o hodnotě volného času, a jak je chápán touto částí populace. V dotazníku měli respondenti uvedeny čtyři možnosti, ze kterých si mohli zvolit jim nejbližší odpověď na tuto problematiku. Odpovědi jsem rozdělila dle věkových skupin. Lišily se však i odpovědi z jednotlivých škol. Z věkové skupiny 15-16 let ze Scholy Humanitas neměl nikdo pocit, že má dostatek volného času. Spíše dostatek volného času mělo 8 dotazovaných, spíše nedostatek 3 dotazovaní a nedostatkem volného času trpí 5 dotazovaných. Na technické škole 2 respondenti v této věkové skupině pociťují dostatek volného času, spíše dostatek 9 dotazovaných a spíše nedostatek 3 dotazovaní. Nedostatek nepociťoval nikdo. Souhrnem bez ohledu na jednotlivé školy celkem 17 dotazovaných, tedy většina v mladší věkové skupině, má pocit spíše dostatku volného času.

Ve starší věkové skupině se ukázal rozdíl u studentů ze Scholy Humanitas, kdy 9 respondentů pociťuje spíše nedostatek volného času. V tomto se shodují ubytovaní z technické školy se svými mladšími spoluubytovanými, kdy 8 respondentů ve věku 18-19 let pociťuje také spíše dostatek volného času. Naopak 6 respondentů má pocit nedostatku (viz. tabulka a graf č.4).

Skutečnost, že většina mládeže bude spíše spokojena s množstvím volného času, se dalo předpokládat. Je nutné mít na paměti, že ti co odpověděli, že mají nedostatek či dostatek volného času, jsou určitou výstrahou, neboť příčin může být celá řada. Příčin nedostatku může být příliš zájmových aktivit, stále se zvyšující nároky škol atd. Naopak příčiny dostatku volného času mohou být v nedostatečné motivaci ubytovaných ke smysluplnému naplnění různými způsoby, jak trávit volný čas, ze strany ubytovacího zařízení. Může to vyznívat jakoby ubytovaní neměli co dělat.

Jedna ze stěžejních otázek byla o oblíbenosti či neoblíbenosti různě zaměřených činností. V tomto případě jsem výsledky rozdělila do čtyř skupin. Rozdělení se netýkalo jen věku, ale i pohlaví. S touto otázkou byla spojena i jedna z hypotéz. A to hypotéza, že více než polovina všech respondentů řadí mezi své oblíbené činnosti návštěvy hostince, vináren, klubů. Tento přehled základních činností prováděných ve volném čase obsahuje 7 hlavních skupin činností, které jsou dále

rozpracovány podrobněji. U každého druhu činnosti jsem se snažila zjistit stupeň obliby. Ke každému druhu činnosti jsem přiřadila stupnici s pětibodovou škálou. Pětka znamenala nejvyšší oblibu a jednička oblibu nejnižší. Podrobné výsledky jsou uvedeny jednak tabulkách a také níže u jednotlivých činností, které jsem dále rozepsala.

Činnosti technicko-manuální – z výzkumu vyplývá, že tyto činnosti nejsou ani v jedné dotazované skupině oblíbené. Ve věkové skupině 15-16 let uvedl tuto činnost jako oblíbenou pouze jeden chlapec z technické školy, jinak žádný jiný dotazovaný. Ve věkové skupině 18-19 let uvedli tuto činnost jako oblíbenou 3 chlapci a 1 dívka z střední školy technické, ze střední odborné školy Scholy Humanitas ani jeden z dotazovaných. Jako nejméně oblíbená činnost ji uvedlo 6 dívek ve starší věkové skupině z technické školy a stejný počet dívek ze Scholy Humanitas. Chlapci z této věkové skupiny ji uvedli jako nejméně oblíbenou ve dvou případech z technické školy, dva chlapci z technické školy jí přidělili číslo 3 stejně jako 3 chlapci a 2 dívky ze Scholy Humanitas.

Sportovní činnosti – pohybem se příznivě ovlivňují životní funkce organismu a všechny jeho systémy (svalový, dýchací atd.). Sportovní činnost má také nezanedbatelný vliv na psychiku jedince. Často má charakter sdružování, udržuje pozitivní náladu a velmi často se stává oblíbenou náplní volného času. Celkově se podílí na všestranném rozvoji osobnosti. V posledních letech však panuje názor, že mládež se sportu příliš nevěnuje. Vyplněné dotazníky tento názor spíše potvrzují. Nejvyšší oblibu přidělilo sportovní činnosti nejvíce dívek ze Scholy Humanitas ve věku 18-19 let a to celkem 6. Jako nejméně oblíbenou činnost ji uvedlo 6 respondentů (3 dívky a 3 chlapci) ze starší věkové skupiny technické školy. A nedá se říci, že bych zjistila výrazné rozdíly jak mezi věkovými skupinami tak mezi jednotlivými školami. Dalo by se říci, že celá škála byla vyplněna rovnoměrně (viz. tabulky a grafy č.6 a,b,c).

Společenské – tyto činnosti jsou pro jedince přirozenými aktivitami neboť člověk je tvor společenský. Na jedné straně uspokojují sociální kontakty, také ale bývají spojovány s delikventním jednáním. Tuto skupinu jsem dále specifikovala na:

1. návštěvy společenských zařízení, jako jsou restaurace, hostince, vinárny, kluby apod.
2. chvílky strávené s přáteli a rodinou

V rámci první specifikace společenských činností jsem stanovila i svou hypotézu. Vzhledem ke své praxi na domově mládeže, jsem předpokládala, že více než polovina respondentů návštěvy jakýchkoliv společenských zařízení bude řadit mezi své oblíbené aktivity ve volném čase. Tato hypotéza se těsně nepotvrdila. Ve věkové skupině 18-19 let návštěvy hostinců apod. označilo jako svou oblíbenou činnost (tzn. hodnota 4-5) 24 respondentů. V mladší věkové skupině (hodnota 4-5) 16 respondentů. Nutno ovšem podotknout, že dalších 10 respondentů přiřadilo této činnosti oblibu známkou 3. Nelze tedy jednoznačně říci, zda se hypotéza plně nepotvrdila.

Příjemným překvapením byl počet respondentů označujících chvílky s přáteli a rodinou nejvyšší hodnotou. Celkově se jedná o 40 respondentů. Nejvíce tuto hodnotu označilo 8 dívek z technické školy a 10 dívek ze Scholy Humanitas starší věkové skupiny. Nejnižší hodnotu chvílkám s přáteli a rodinou dalo po jednom respondentů z věkové skupiny 15-16 let chlapec ze Scholy Humanitas, z technické školy a jedna dívka ve věku 18-19 let také z technické školy.

Rekreační činnosti – mezi tyto činnosti jsou zařazeny procházky v parcích, výlety, víkendové pobyty na chatách či chalupách a činnosti s tímto spojené. Tyto činnosti mají nejvyšší oblibu mezi dívkami ze soukromé školy Scholy Humanitas. Věnuje se jim celkem 13 dívek. Pouze jeden chlapec z mladší věkové skupiny, 3 chlapi a 3 dívky ze starší věkové skupiny ze školy technické. Z ostatních dotázaných hodnotilo tyto činnosti čtyřkou 14 respondentů, trojkou 15 respondentů, dvojkou 7 respondentů a jako nejméně oblíbenou ji označilo 7 respondentů.

Vzdělávací činnosti – mezi tyto činnosti jsou řazeny především samostudijní aktivity, které se na domovech mládeže či internátech provozují v předem určenou dobu. Ubytování mají většinou pocit, že jsou tak do učení nuceni a proto mají vzdělávací činnosti nejméně v oblibě. Ze všech dotazovaných přidělilo vzdělávací činnosti nejmenší oblibu 7 respondentů, hodnotu dvě vyplnilo 22

respondentů, hodnotu tři 21 respondentů, hodnotu čtyři 10 respondentů a 9 respondentů zahrnulo tyto činnosti jako své nejoblíbenější.

Kulturní činnosti – tuto skupinu bylo opět nutné rozdělit na dvě podrobnější části:

1. Kulturní činnosti provozované doma (četba, poslech hudby apod.)
2. Kulturní činnosti – návštěvy kulturních zařízení (kina, divadla, výstavy atd.)

Kulturním činnostem celkově se s nejvyšší oblibou věnuje 57 respondentů. Z dívek a chlapců ve věku 18-19 let se těmto činnostem věnuje 35 respondentů, v mladším věku je to méně 23 respondentů. Činnostem realizovaných doma se ze starších respondentů věnuje 20, mimo domov 15. Z mladší věkové skupiny doma realizuje činnost 16 respondentů a mimo domov 6 respondentů. Ze všech respondentů označilo tuto činnost hodnotou čtyři 36 respondentů, hodnotou tři 28 respondentů, hodnotou dvě 11 respondentů a jako nejméně oblíbenou činnost jí označilo 6 respondentů.

Odpočinkové činnosti – jde o pasivní odpočinek. Je nezanedbatelnou součástí volného času, formulován je jako spánek, ležení, relaxace atd. Nejvyšší oblibu má u dívek ve věku 18-19 let ze střední odborné školy Scholy Humanitas, označilo ji tak 6 respondentek. Je to v kontrastu s chlapci ze střední technické školy ve stejné věkové skupině, kdy ji takto označilo nejvíce (5) respondentů. Pouze jedna dívka z technické školy této věkové skupiny označila tuto činnost jako svou nejoblíbenější. Celkově hodnotu pět získaly odpočinkové činnosti od 24 respondentů.

Dalším stěžejním tématem v dotazníku byla tabulka se soupisem životních hodnot. Tuto tabulku jsem převzala z knihy Petra Saka „Mládež na křižovatce“. Respondenti měli dle svého uvážení seřadit 23 životních hodnot. Mezi hodnotami bylo zdraví, láska, mír a život bez válek, životní partner, svoboda, přátelství, rodina a děti, zdravé životní prostředí, demokracie, pravda a poznání, zajímavá práce, rozvoj vlastní osobnosti, plat a další příjmy, úspěšnost v zaměstnání, vzdělání, uspokojování vlastních potřeb a koníčků, být užitečný druhým lidem,

majetek, soukromé podnikání, společenská prestiž, veřejně prospěšná činnost, Bůh a politická angažovanost.

Hodnocení této tabulky bylo nejsložitější. Jedna z dívek tabulku nevyplnila vůbec, s tím, že v osmnácti letech neumí tyto hodnoty seřadit. Další z dívek naopak mnoha životním hodnotám přiřadila první místo ve svém životě. Někteří respondenti naopak některé hodnoty vynechali úplně ze svého pořadí.

Vyhodnocovala jsem rozdělení hodnot na základě věku, pohlaví a školy (viz tabulka č.8).

Střední škola technická, věková skupina 15-16 let:

Dívky : na prvním místě uvedly dvě dívky zdraví, dvě rodinu, další životní hodnoty neměly více jak jednu či více respondentek v pořadí, více se vše projevilo u nižších pořadí, kdy Boha uvedly čtyři dívky na dvou poslední pozicích a politickou angažovanost čtyři dívky mají až na 23. místě.

Chlapci : v této věkové skupině uvedli čtyři chlapci zdraví na prvním místě a tři na místě druhém, také tři chlapci uvedli rodinu a děti na druhém místě a tři chlapci měli přátelství na místě čtvrtém. Na posledních pozicích se opět usadil Bůh, kdy šest chlapců jej uvedlo na posledních dvou místech a také politickou angažovanost mělo pět chlapců na těchto místech.

Střední škola technická, věková skupina 18-19 let:

Dívky : na předních místech uvedly zdraví (6 dotázaných), rodinu a děti (4 dotázané) a přátelství 4 respondentky. Na posledních místech se tentokrát objevila veřejně prospěšná činnost, tři dívky jí určily devatenácté místo a čtyři dvacáté první. Boha umístilo šest dívek na poslední místa stejně jako politickou angažovanost.

Chlapci : na prvních dvou místech uvedlo zdraví šest chlapců, přátelství pět a svobodu čtyři dotázaní. Čtyři chlapci na čtvrté místo svých životních hodnot uvedlo lásku. Stejně jako u dívek se pozice Boha vyskytla u šesti z nich na

posledních dvou místech. Pět chlapců na dvacátém třetím místě mělo politickou angažovanost.

Střední škola odborná Schola Humanitas, věková skupina 15-16 let:

Dívky : ze všech dívek této věkové skupiny mělo na deset na prvních třech místech zdraví. Čtyři dívky měly na čtvrtém místě životního partnera a sedm dívek na prvních třech místech uvedlo přátelství. Zajímavě se ukázala hodnota rodiny a dětí, kdy pět dívek ji uvedlo na prvních třech místech a čtyři dívky na místě pátém. Nepopulární poslední místa obsadila společenská prestiž, kdy ji na dvacátém místě uvedlo šest dívek. Také veřejně prospěšná činnost skončila na chvostu životních hodnot, tři dívky ji měly na devatenáctém místě a po dvou dívkách ji uvedlo na místě dvacátém a dvacátém prvním. Bůh se u desíti respondentek objevil na posledních třech místech. Stejně nedůležitá je pro jedenáct dívek politická angažovanost, skončila u nich také na dvou posledních místech.

Chlapci : v této skupině se v jednotlivých životních hodnotách a pořadích příliš shody nevyskytlo. Zdraví na prvních místech uvedli čtyři chlapci, lásku šest, naopak nejméně populární se ukázala politická angažovanost, na dvacátém prvním místě ji uvedl jeden respondent a dvacátém druhém ji uvedli tři respondenti, stejně jako Boha s tím rozdílem, že u třech chlapců byl až na dvacátém třetím místě.

Střední škola odborná Schola Humanitas, věková skupina 18-19 let:

Dívky : na prvních čtyřech místech uvedlo zdraví deset dívek, další výraznou hodnotou na prvních třech místech byla u sedmi dívek rodina a děti. Přátelství je významnou hodnotou u šesti dívek, uvedly jej na druhém až čtvrtém místě. Společenská prestiž se u dívek objevila také v pozadí, devět dívek ji uvedlo od osmnáctého do dvaadvacátého míst ve svém žebříčku. Boha mělo osm respondentek na místě dvacet jedna až dvacet tři a jedenáct dívek dalo politickou angažovanost na míst dvacet jedna až dvacet tři.

Chlapci : čtyři chlapci uvedli zdraví jako svou nejdůležitější životní hodnotu, další významnou hodnotou je pro ně láska (3.– 4. místo) a také životní partner (2.–4. místo). Všichni shodně uvedli Boha na dvacátém třetím místě a nepopulární politická angažovanost opět byla v zadním poli hodnot (20.-22. místo).

Jedna z mých hypotéz se vztahovala právě k životním hodnotám. Na základě vyhodnocené tabulky mohu prohlásit, že hypotéza se potvrdila. Hypotéza zněla, že přes polovinu respondentů má v hodnotovém systému na 1. - 4. místě lásku, rodinu a zdraví.

Předposlední otázka zněla „Kdo nebo co tě nejvíce ovlivnil, ovlivňuje a proč?“. Odpovědi na tuto otázku nebyly nijak vymezené, nechala jsem respondenty, aby se vyjádřili svými slovy, aniž bych je předepsanými fakty nějakým způsobem naváděla. Domnívala jsem se, že méně jak polovinu respondentů ovlivňují rodiče. Potvrzení mé domněnky není jednoznačné. Respondenty jsem v tomto případě také rozdělila na dvě skupiny, na skupinu ze soukromé střední odborné školy Scholy Humanitas a skupinu ze střední školy technické. Odpovědi respondentů nebyly jednoznačné, více jak polovina odpovídala minimálně dvěma faktory, které je ovlivňují. U soukromé střední školy Scholy Humanitas dvacet žáků odpovědělo, že je buď rodiče ovlivňovaly nebo stále ovlivňují. Jedenáct z nich přiznalo i vliv přátel. U pěti dotazovaných byl uveden vliv přítele či přítelkyně. Zajímavě se jeví fakt, že čtyři respondenti zdůraznili, že neovlivňuje nikdo a stejný počet napsal, že neví o nikom ani o ničem, co by je ovlivňovalo. Dále se vyskytovaly odpovědi ojedinělé. Zmiňované vlivy byly okolí, knihy, internet, starší sourozenec, spolužáci či škola.

U respondentů ze střední technické školy se u dvaceti jedna z nich také objevili rodiče jako významný činitel. Také zde se objevil vliv kamarádů a přátel, ten se vyskytl u šestnácti respondentů. Čtyři respondenti byli přesvědčeni, že je nikdo a nic neovlivnil a neovlivňuje. V jednom případě uvedl respondent sám sebe a své chyby, ze kterých si bere ponaučení. Další vlivy byly stejné jako u předchozí školy : okolí, internet, knihy apod.

Pozitivně lze jistě vnímat skoro 60% respondentů, kteří přiznali vliv rodičů. U odpovědí vlivu ohledně přátel, kamarádů, přítele či přítelkyně bylo většinou

zmíněno, že díky nim je dotazovaný lepším. Z tohoto pohledu lze usuzovat, že i tento vliv můžeme vnímat pozitivně.

Poslední otázka k dotazníku se týkala vlastního životního stylu dotazovaných. Měli popsat vlastními slovy svůj životní styl. Přes 51 respondentů nemá pocit, že by svým způsobem života jakkoliv vybočovala. Objevovaly se u nich termíny jako běžný, obyčejný, normální, pohodlný, uvolněný. Pouze část z nich přesněji specifikovala svůj styl oblékání jako moderní, veselý či mírně nadčasový. Jediné co jednotlivé respondenty odlišovalo byl druh hudby. Ve většině případů bylo zdůrazněno, jakou hudbu daný jedinec poslouchá či neposlouchá.

Ve dvou případech se objevil styl HIP-HOP a to u dvou jedinců z technické školy. Další dva svůj životní styl nazvali sportovním v souvislosti se zdravým životním stylem. Na zdravý životní styl se orientuje pět respondentů ze střední odborné školy Scholy Humanitas, jedna dívka ze stejné školy svůj způsob života nazvala Ethno, ale v dalším popisu vyplynulo, že se týká spíše oblékání. Přestože střední odborná škola Schola Humanitas má v nabídce stravování i vegetariánskou stravu tak jako vegetariánka se prezentovala pouze jedna dívka. Čtyři respondenti se k této otázce nevyjádřili, s tím, že neví, jak by svůj životní styl popsali. Za unikátní považují popsany životní styl jednoho respondenta z technické školy, ten popsal svůj způsob života jako hospodský. Ne možná nepodobné vyjádření mi vyznělo prohlášení „žiji podle svého“. Další vysvětlení podáno nebylo. Vyjádření se k této poslední otázce bylo čistě subjektivní a to byl záměr. Chtěla jsem vědět, jakým způsobem se vidí sami dospívající.

5.6 Diskuze

Cílem výzkumného šetření bylo zjistit, zda se mé hypotézy potvrdí či vyvrátí. Dvě hypotézy se potvrdily a jedna se vyvrátila. Hypotéza, že více než polovina všech respondentů řadí mezi své oblíbené činnosti návštěvy hostince, vináren, klubů, se potvrdila. Jestliže hodnoty v tabulce 4-5 řadíme k těm nejvyšším a tyto hodnoty zaškrtno 40 dotazovaných celkem. Další hypotéza, že více než polovina respondentů má v hodnotovém systému na 1.-4. místě lásku, rodinu a zdraví, se také potvrdila. Poslední hypotéza, že respondenti ze soukromé střední odborné školy Scholy Humanitas mají z více jak poloviny rodiče vysokoškolsky vzdělané,

se nepotvrdila. Což je pozitivní, že vzdělání na soukromé škole (střední odborná škola Schola Humanitas) není podmíněno vysokoškolsky vzdělanými rodiči. Důvodem pro tuto hypotézu byl fakt, že studium na této škole je placené a tudíž finančně náročnější.

V tabulce č. 8 jsem porovnála žebříček hodnot dle výzkumů Petra Saka a žebříček na základě mého výzkumu. Zaznamenala jsem nepatrné rozdíly, ale v podstatě bych řekla, že místa u jednotlivých hodnot se příliš neliší. Některé hodnoty dokonce získaly naprosto stejné umístění. Vzhledem k tomu, že nejsem sociolog, tak jsem hodnotila tabulku jinak než Petr Sak. Dotazovaní pouze seřadili hodnoty dle svého uvážení a já jsem na základě počtu u jednotlivých hodnot vytvořila zmíněnou tabulku. Petr Sak použil metodu s hodnotami 1 – 5 u každé životní hodnoty a následně vypočítal průměr. Ze svého laického pohledu jsem použila schůdnější cestu. Proto je potěšitelné, že rozdíl není veliký.

V první části jsem uvedla, že volný čas a s ním spojený způsob trávení volného času, se výrazně podílí na formování stylu života. Nejčastěji je volný čas mládeže spojován s potřebou zábavy. V důsledku nedostatku zařízení pro trávení volného času, zejména kulturních zařízení, dochází jednak ke zvýšení rozsahu pasivních forem trávení volného času (sledování televize apod.), což se při výzkumu potvrdilo, ale také se tím zvyšuje počet mladých lidí, kteří tráví čas nevhodným způsobem. Tím vzniká větší prostor pro sociálně patologické jevy. Toto ovšem nelze z dotazníků vyčíst. Vzhledem k tomu, že více jak polovina respondentů se věnuje kulturním činnostem, lze předpokládat, že volný čas věnuje výše uvedeným aktivitám a ne jevům, které společnost označuje za sociálně patologické. Oproti tomu většina dotazovaných také pociťuje spíše dostatek volného času, a proto sklon k sociálně patologickým jevům nelze zcela vyloučit.

Dotazníkové šetření se ukázalo jako velmi přínosné a splnilo mé očekávání. Zejména zpracování jednotlivých činností, kterým se mladá generace věnuje, přineslo ucelený pohled o jejich zájmech, což bylo cílem celé práce.

6. Závěr

Cíl mé práce byl splněn. Získala jsem přehled o tom, co je myšleno životním stylem a jaké všechny faktory jej ovlivňují. V rámci dotazníkového šetření jsem mohla zhodnotit způsob trávení volného času na domově mládeže a internátu, kde výzkum probíhal. Zjištěná fakta potvrdila z polovina mé hypotézy. Mládež jsem si vybrala jelikož mezi dospívajícími již několik let pracuji a chtěla jsem se dozvědět více o tom, jak tráví svůj volný čas, jaký vliv má na ně rodinné prostředí a jak vnímají svůj vlastní životní styl.

Překvapilo mě, jak obtížné bylo zpracování dotazníku, jak těžké je jednotlivá data vyhodnotit a následně zaevidovat. Po zjištěných údajích bych ráda konstatovala, že mládež jako subkultura je výčitkami zahrnována neoprávněně. Není horší či lepší, ale vždy se mění podmínky, za kterých dospívající prožívají své období. S nástupem technologické revoluce se nejmladší skupina populace, tedy děti a mládež, nejlépe přizpůsobují, jelikož mají více chuti a nejsou plni předsudků. Důležitým faktorem dnešní doby je uspěchanost a málo času. Nedostatek času rodičů se projevuje i v čase věnovaném dětem, dospívajícím a rodině vůbec. Myslím si, že kdyby se rodiče věnovali více svým dětem a naslouchali jim, tak jim ubude v období dospívání jejich dětí dost starostí a problémů.

7. Poznámkový aparát:

- 1) Kraus, B., Poláčková, V., Člověk, Prostředí, Výchova, Brno 2001, s.153
- 2) Duffková, J., Urban, L., Dubský, J., Sociologie životního stylu, Plzeň 2008, s.51
- 3) Kraus, B., Poláčková, V., Člověk, Prostředí, Výchova, Brno 2001 s.153
- 4) tamtéž, s.154 – 155
- 5) tamtéž, s. 156
- 6) Duffková, J., Urban, L., Dubský, J., Sociologie život. stylu, Plzeň 2008, s.70-77
- 7) Kraus, B., Poláčková, V., Člověk, Prostředí, Výchova, Brno 2001, s.158
- 8) tamtéž, s. 159
- 9) Macek, P., Adolescence, Praha 2003, s.51
- 10) Sak, P., Proměny české mládeže, Praha 2000, s.35
- 11) tamtéž, s.35
- 12) Jedlička, R., Kořa, J., Aktuální problémy výchovy, Praha 1998, s.22-23
- 13) Pávková, J., Hájek, B., Pedagogika volného času, Praha 2002, s. 28
- 14) Hradečná, M. a kol., Vybrané problémy sociální pedagogiky. Dvořáček, J., Kuranda, J., Pavlíková, A., kapitola: Volný čas a zájmová činnost dětí a mládeže, Praha 1998, s.65
- 15) Kraus, B., Poláčková, V., Člověk, Prostředí, Výchova, Brno 2001, s.159
- 16) Pávková, J., Hájek, B., Pedagogika volného času. Praha 2002, s. 66
- 17) Kraus, B., Poláčková, V., Člověk, Prostředí, Výchova, Brno 2001, s. 164
- 18) Sak, P., Saková K., Mládež na křižovatce, Praha 2004, s. 59
- 19) Sak, P., Proměny české mládeže, Praha 2000, s.133
- 20) Kraus, B., Poláčková, V., Člověk, Prostředí, Výchova, Brno 2001, s.166
- 21) Sak, P., Saková K., Mládež na křižovatce, Praha 2004, s.64
- 22) Sak, P., Proměny české mládeže, Praha 2000, s.146 – 147
- 23) tamtéž s.38
- 24) tamtéž s.40
- 25) tamtéž s. 66-67
- 26) Duffková, J., Urban, L., Dubský, J., Sociologie život. stylu, Plzeň 2008, s. 40
- 27) Sak, P., Proměny české mládeže, Praha 2000, s.78-80
- 28) Sak, P., Saková K., Mládež na křižovatce, Praha 2004s.17- 18

8. Použitá a prostudovaná literatura:

1. Duffková, J., Urban, L., Dubský, J., Sociologie životního stylu, Plzeň 2008
2. Dvořáček, J., Základy pedagogiky pro učitele a vychovatele, Praha 2004
3. Hadj-Mousová, Z., Pedagogická psychologie pro vychovatele, Praha 2006
4. Hadj-Mousová, Z., Sociální psychologie, Praha 2003
5. Hradečná, M. a kol., Vybrané problémy sociální pedagogiky, Praha 1998
6. Helus, Z., Osobnost a její vývoj, Praha 2003
7. Jedlička, R., Kořa, J., Aktuální problémy výchovy, Praha 1998
8. Kopřiva, K., Lidský vztah jako součást profese, Praha 2006
9. Kraus, B., Poláčková, V., Člověk, Prostředí, Výchova, Brno 2001
10. Langová, M., Vacínová, M., Kapitoly z pedagogické psychologie I., Ústí nad Labem 2002
11. Macek, P., Adolescence, Praha 2003
12. Pávková, J., Hájek, B., Pedagogika volného času, Praha 2002
13. Sak, P., Proměny české mládeže, Praha 2000
14. Sak, P., Saková K., Mládež na křižovatce, Praha 2004
15. Svoboda, M.(ed.), Krejčířová, D., Vágnerová, M., Psychodiagnostika dětí a dospívajících, Praha 2001
16. Vágnerová, M., Úvod do psychologie, Praha 1999
17. Vágnerová, M., Vývojová psychologie I. Dětství v dospívání, Praha 2005

8.1 Časopisy:

1. Finclub : časopis pro nový životní styl, Český Těšín, vydavatel Finclub
2. Wellness : žít zdravě a naplno, Trutnov, vydavatel Pratr
3. Proč ne?! : life style magazín, Praha, vydavatel Economia

9. Přílohy

9.1 Dotazník

9.2 Tabulky a grafy

2. Odpovědi: pracovník

3. dítě

4. dítě

3. Jakou školu navštěvujete a jaký učebník?

4. Máš vztazence? Kolik a jaké?

5. Máš přítele/kyň?

1. ano

2. ne

6. Kde bys žil?

a) ve městě (méně než 500 obyvatel)

b) ve vesnici

c) na venku

7. Jaké vzdělání máš/ tvoji rodiče a kolik jim je? (vysokoškolské, zakončené vyučování, střední, základní, maturita apod.)

máma.....

otc.....

8. Proč jsi nedostal/a žádné peníze?

a) dostal/a

b) spíš dostal/a

c) spíš nedostal/a

d) nechtěl/a

9. Jak je zaměřen tvůj volný čas? Zaškrtni vybraný stupeň síly 1-5 (1 = nejvíce, 5 = nejméně)

Volný čas zaměřený na:	1	2	3	4	5
technické umění (malba, kresba)					
společenské činnosti					
praktické umění (výtvarná, výtvarná, hudba)					
čtení a psaní a tvorba					
občasná činnost					
vzdělávání (škola)					
záliby (sport, hudba, tanec, počítač, hračky, modelování, kuchařství, zájmové skupiny, práce v zahradě, práce v dílně, práce v dílně, práce v dílně, práce v dílně)					
zájmy (sport, hudba, tanec, počítač, hračky, modelování, kuchařství, práce v zahradě, práce v dílně, práce v dílně, práce v dílně)					
zájmy (sport, hudba, tanec, počítač, hračky, modelování, kuchařství, práce v zahradě, práce v dílně, práce v dílně, práce v dílně)					
zájmy (sport, hudba, tanec, počítač, hračky, modelování, kuchařství, práce v zahradě, práce v dílně, práce v dílně, práce v dílně)					

9.1 Dotazník

"Životní styl české mládeže"

1. Uveď svůj věk

2. Odpovídající zakroužkuj:

- a) chlapec
- b) dívka

3. Jakou školu navštěvuješ a jaký ročník?

.....

4. Máš sourozence? Kolik a jaké?

.....

5. Máš přítele/kyni?

- a) ano
- b) ne

6. Kde bydlíš?

- a) na malém městě (méně než 5tis. obyvatel)
- b) ve velkoměstě
- c) na vesnici

7. Jaké vzdělání mají tvoji rodiče a kolik jim je?(vysokoškolské, zakončené výučním listem, středoškolské s maturitou apod.)

matka.....

otec.....

8. Pociťuješ nedostatek volného času?

- a) dostatek
- b) spíše dostatek
- c) spíše nedostatek
- d) nedostatek

9. Jak je zaměřen tvůj volný čas? Zaškrtni vybraný stupeň oblíbenosti 1-5 (5=nejvyšší oblíbenost, 1=nejnižší oblíbenost)

Volný čas zaměřený na:	1	2	3	4	5
technicko manuální činnost					
sportovní činnost					
společenské činnosti - návštěvy hostince, vináren, klubů - chvíle s přáteli a rodinou					
rekreační činnosti					
vzdělávací činnosti					
kulturní činnosti - kulturní činnosti realizované doma (četba, poslech hudby, sledování televize) - kulturní činnosti realizované mimo domov (návštěvy kulturního zařízení: kina, divadla, koncerty, galerie, výstavy)					
odpočinkové činnosti					

10. Následující životní hodnoty seřaď tvé tvého vlastního uvážení a přesvědčení od 1 do 23 (přičemž na 23.místě bude hodnota, kterou máš ve svém životě nejniže):

Zdraví	
Láska	
Mír, život bez válek	
Životní partner	
Svoboda	
Přátelství	
Rodina a děti	
Zdravé životní prostředí	
Demokracie	
Pravda, poznání	
Zajímavá práce	
Rozvoj vlastní osobnosti	
Plat, další příjmy	
Úspěšnost v zaměstnání	
Vzdělání	
Uspokojování vlastních potřeb, koníčků	
Být užitečný druhým lidem	
Majetek	
Soukromé podnikání	
Společenská prestiž	
Veřejně prospěšná činnost	
Bůh	
Politická angažovanost	

10. Kdo nebo co tě nejvíce ovlivnil, ovlivňuje a proč?

.....

.....

.....

11. Jak bys krátce popsal/a tvůj vlastní životní styl?

Životním stylem se myslí : strava (vegetariánská apod.), styl oblékání, hudba atd.

.....

.....

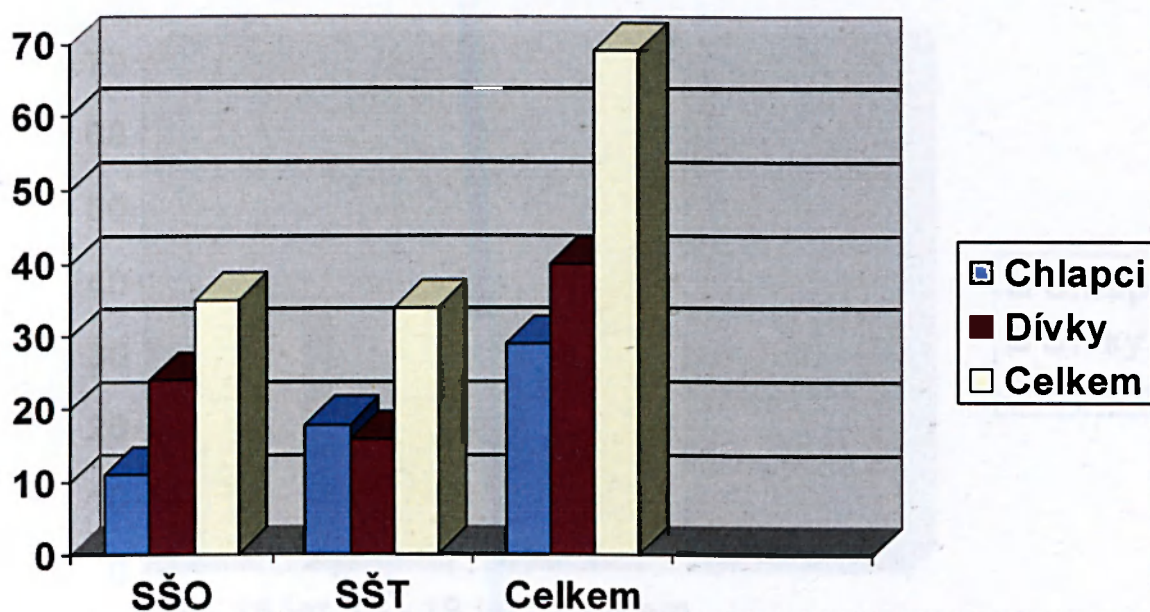
.....

9.2 Tabulky a grafy

Tabulka a graf č.1

Počet dotazovaných studentů

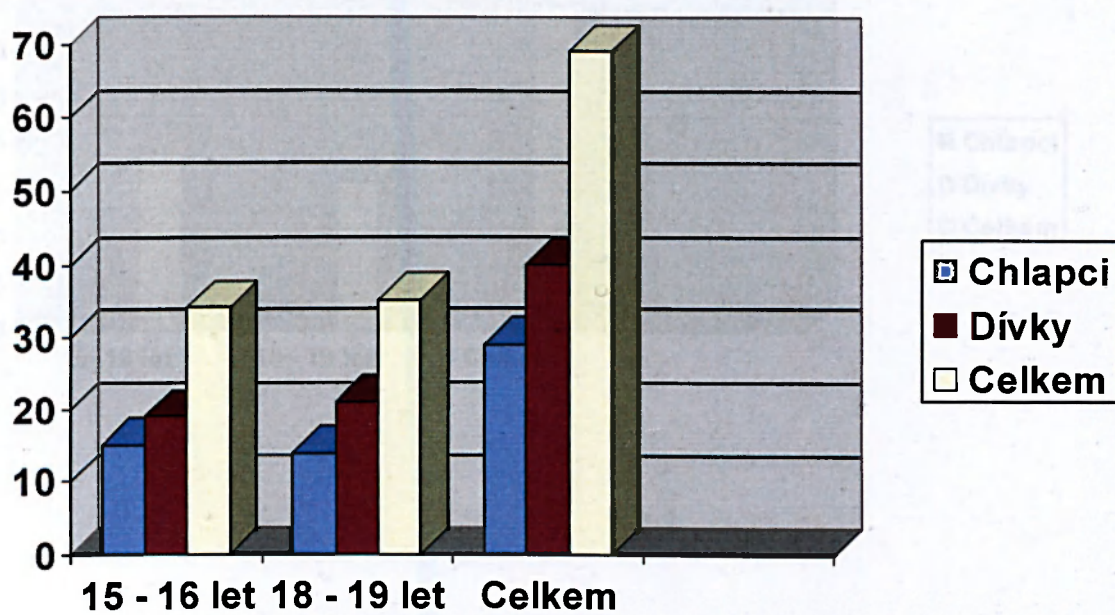
	Střední škola odborná Schola Humanitas (SŠO)	Střední škola technická (SŠT)	Celkem
Chlapci	11	18	29
Dívky	24	16	40
Celkem	35	34	69

Tabulka a graf č.2 a

Věková struktura dotazovaných

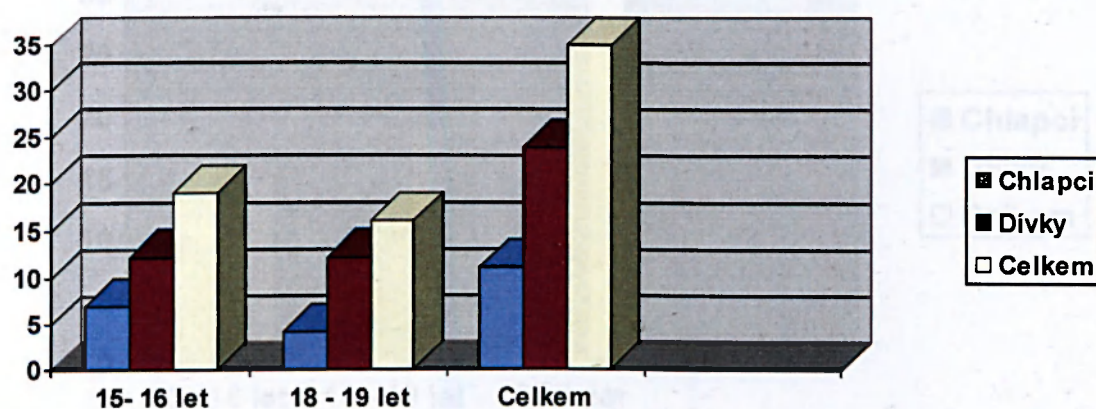
	Chlapci	Dívky	Celkem
15-16 let	15	19	34
18-19 let	14	21	35
Celkem	29	40	69

Tabulka a graf č. 2 b

Věková struktura dotazovaných ze střední odborné školy Scholy Humanitas

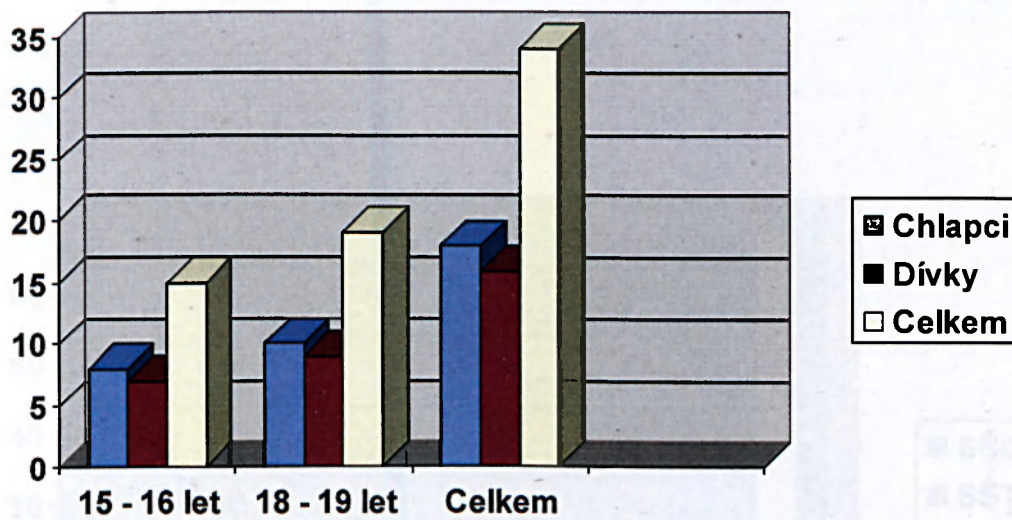
	Chlapci	Dívky	Celkem
15-16 let	7	12	19
18-19 let	4	12	16
Celkem	11	24	35

Tabulka a graf č. 2 c

Věková struktura dotazovaných ze střední školy technické Most

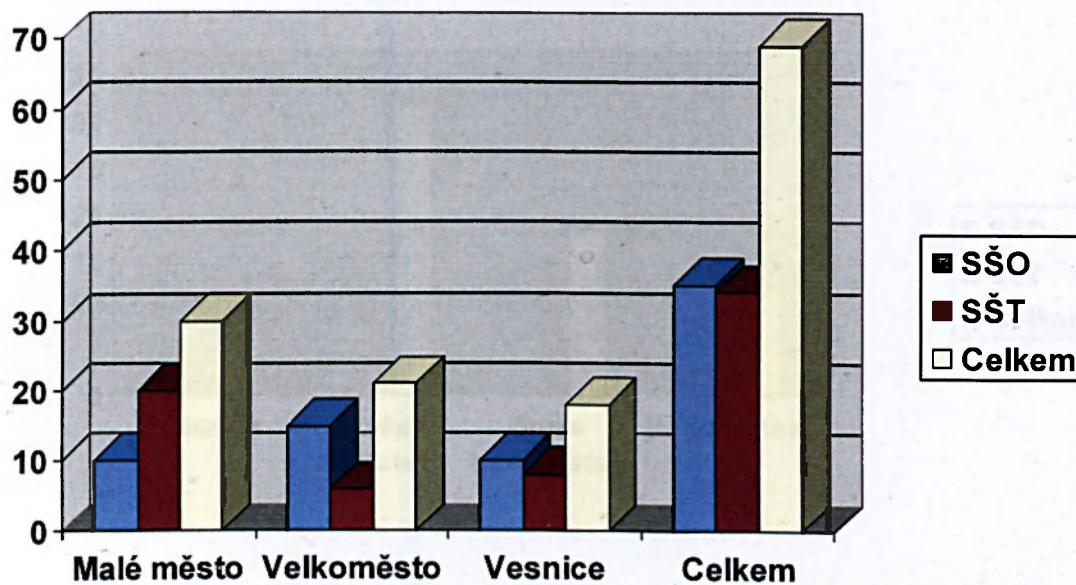
	Chlapci	Dívky	Celkem
15-16 let	8	7	15
18-19 let	10	9	19
Celkem	18	16	34

Tabulka a graf č.3

Místo bydliště dotazovaných

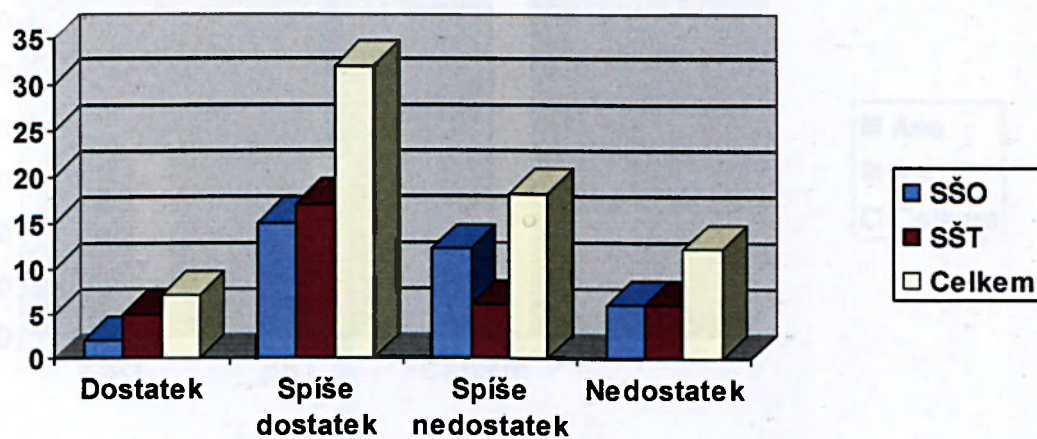
	Střední škola odborná Schola Humanitas (SŠO)	Střední škola technická Most (SŠT)	Celkem
Malé město	10	20	30
Velkoměsto	15	6	21
Vesnice	10	8	18
Celkem	35	34	69

Tabulka a graf č.4

Vyjádření dostatku či nedostatku volného času dotazovaných

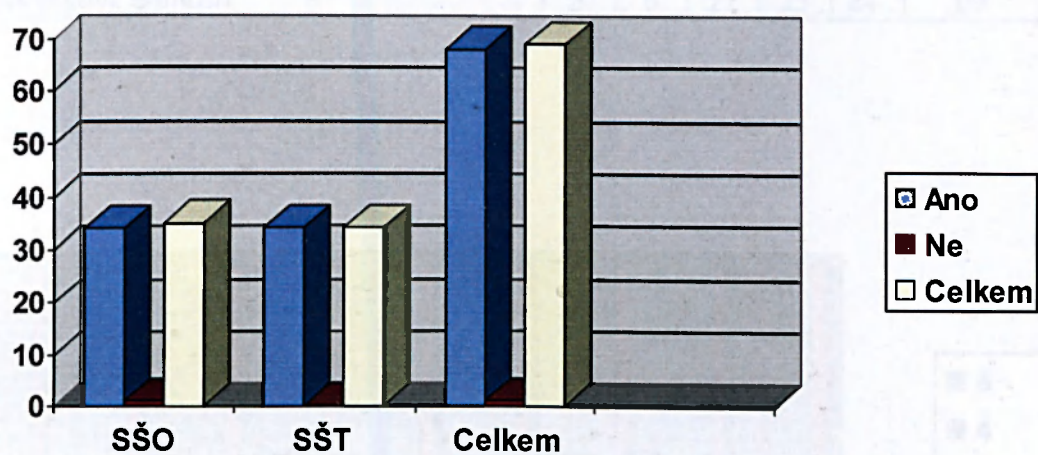
	Sřední škola odborná Schola Humanitas (SSO)	Sřední škola technická Most (SŠT)	Celkem
Dostatek	2	5	7
Spíše dostatek	15	17	32
Spíše nedostatek	12	6	18
Nedostatek	6	6	12
Celkem	35	34	69

Tabulka a graf č.5

Mají dotazovaní sourozence?

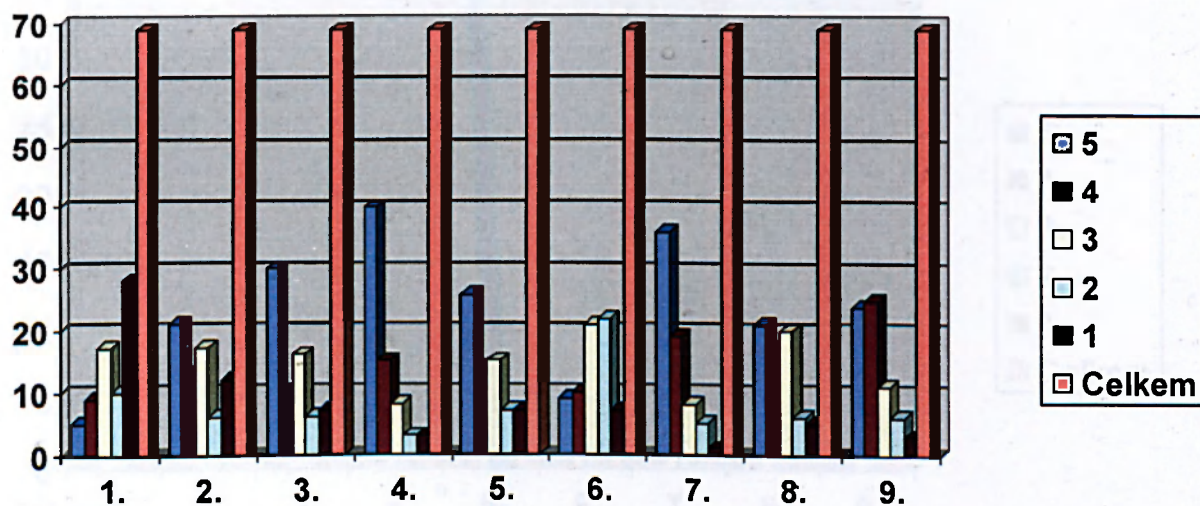
	Střední škola odborná Schola Humanitas (SŠO)	Střední škola technická Most (SŠT)	Celkem
Ano	34	34	68
Ne	1	0	1
Celkem	35	34	69

Tabulka a graf č.6 a

Obliba činností

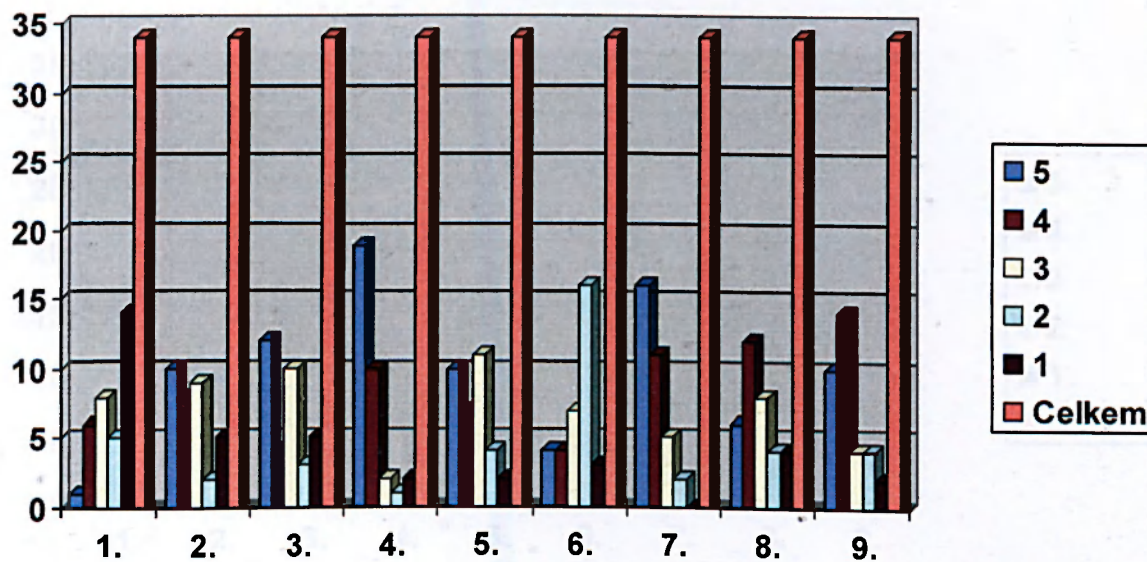
	1	2	3	4	5	Celkem
1.technickomanuální činnost	28	10	17	9	5	69
2.sportovní činnost	12	6	17	13	21	69
3.společenské činnosti -návštěvy hostince, vináren, klubů	7	6	16	10	30	69
4.společenské činnosti - chvílky s přáteli a rodinou	3	3	8	15	40	69
5.rekreační činnosti	7	7	15	14	26	69
6.vzdělávací činnosti	7	22	21	10	9	69
7.kulturní činnosti realizované doma	1	5	8	19	36	69
8.kulturní činnosti realizované mimo domov	5	6	20	17	21	69
9.odpočinkové činnosti	3	6	11	25	24	69

Tabulka a graf č.6 b

Obliba činností ve věkové skupině 15 – 16 let

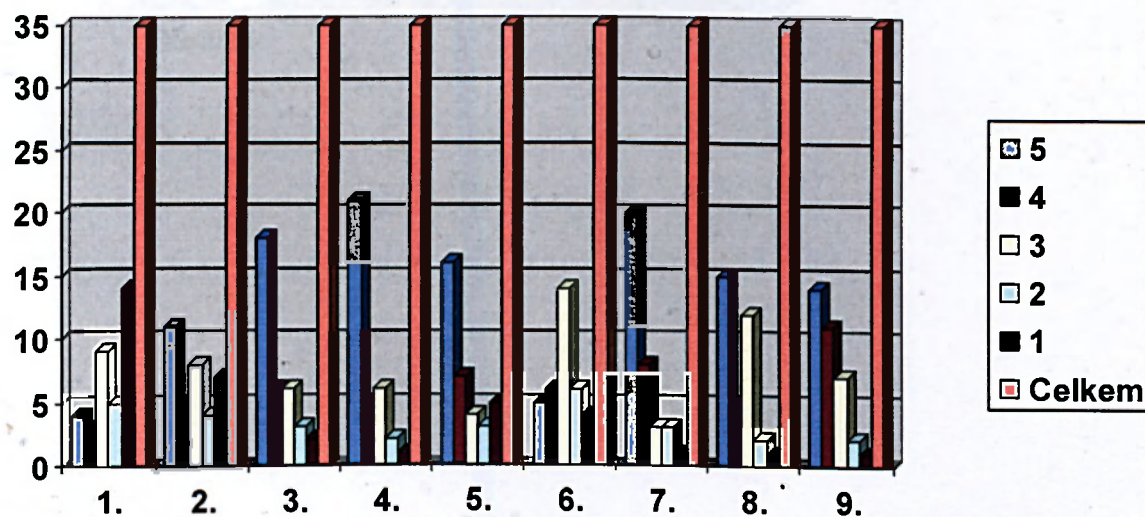
	1	2	3	4	5	Celkem
1.technickomanuální činnost	14	5	8	6	1	34
2.sportovní činnost	5	2	9	8	10	34
3.společenské činnosti -návštěvy hostince, vináren, klubů	5	3	10	4	12	34
4.společenské činnosti - chvílky s přáteli a rodinou	2	1	2	10	19	34
5.rekreační činnosti	2	4	11	7	10	34
6.vzdělávací činnosti	3	16	7	4	4	34
7.kulturní činnosti realizované doma	0	2	5	11	16	34
8.kulturní činnosti realizované mimo domov	4	4	8	12	6	34
9.odpočinkové činnosti	2	4	4	14	10	34

Tabulka a graf č. 6 c

Obliba činností ve věkové skupině 18 – 19 let

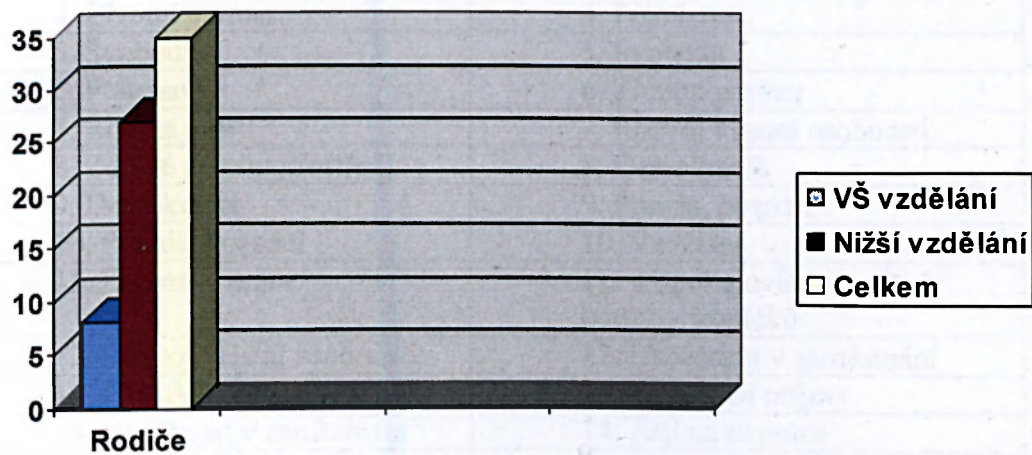
	1	2	3	4	5	Celkem
1. technicko manuální činnost	14	5	9	3	4	35
2. sportovní činnost	7	4	8	5	11	35
3. společenské činnosti - návštěvy hostince, vináren, klubů	2	3	6	6	18	35
4. společenské činnosti - chvílky s přáteli a rodinou	1	2	6	5	21	35
5. rekreační činnosti	5	3	4	7	16	35
6. vzdělávací činnosti	4	6	14	6	5	35
7. kulturní činnosti realizované doma	1	3	3	8	20	35
8. kulturní činnosti realizované mimo domov	1	2	12	5	15	35
9. odpočinkové činnosti	1	2	7	11	14	35

Tabulka a graf č. 7

Vzdělání rodičů studentů ze střední odborné školy Scholy Humanitas

	Vysokoškolské vzdělání	Nižší vzdělání než vysokoškolské	Celkem
Rodiče	8	27	35

Tabulka č. 8

Porovnání žebříčku hodnot

Hodnoty z průzkumu Petra Saka	Hodnoty z výzkumu v rámci bakalářské práce
1. Zdraví	1. Zdraví
2. Láska	2. Láska
3. Mír, život bez válek	3. Rodina a děti
4. Životní partner	4. Přátelství
5. Svoboda	5. Svoboda
6. Přátelství	6. Životní partner
7. Rodina a děti	7. Rozvoj vlastní osobnosti
8. Zdravé životní prostředí	8. Demokracie
9. Demokracie	9. Pravda, poznání
10. Pravda, poznání	10. Vzdělání
11. Zajímavá práce	11. Uspokojování vlastních potřeb, koníčků
12. Rozvoj vlastní osobnosti	12. Úspěšnost v zaměstnání
13. Plat, další příjmy	13. Plat, další příjmy
14. Úspěšnost v zaměstnání	14. Zajímavá práce
15. Vzdělání	15. Být užitečný druhým lidem
16. Uspokojování vlastních potřeb, koníčků	16. Mír, život bez válek
17. Být užitečný druhým lidem	17. Zdravé životní prostředí
18. Majetek	18. Majetek
19. Soukromé podnikání	19. Společenská prestiž
20. Společenská prestiž	20. Soukromé podnikání
21. Veřejně prospěšná činnost	21. Veřejně prospěšná činnost
22. Bůh	22. Politická angažovanost
23. Politická angažovanost	23. Bůh

Tabulka a graf č. 9

Kdo nebo co ovlivňuje studenty

	Střední odborná škola Schola Humanitas (SOŠ)	Střední škola technická (SŠT)	Celkem
Rodiče, přátelé, kamarádi	20	21	41
Nikdo, nic	4	4	8
Přítel/kyně	5	3	8
Ostatní vlivy	6	6	12
Celkem	35	34	69

